

Riitta Granfelt

Asumissosiaalinen työ:

asunnottomuudesta irti ja asunnosta kodiksi

**Asumissosiaalinen työ:
asunnottomuudesta irti ja asunnosta kodiksi**

Riitta Granfelt

Y-Säätiö
Helsinki 2022

*Asumissosiaalinen työ:
asunnottomuudesta irti ja asunnosta kodiksi*

© Riitta Granfelt, Y-Säätiö

ISBN 978-952-69953-0-4 (PDF)

Ulkoasu: Kaisa Kauppila / Kaisavisio

Sisällys

Johdanto	7
Käsitteet ja esimerkkiaineisto	8
Asunto ensin -malli asumissosiaalista työtä taustoittamassa	9
Asumissosiaalisen työn määrittelyä	11
Asumissosiaalisen työn tekijät	15
Asumissosiaalinen työ taloudellista hyvinvointia tukevana toimintana	16
Asumissosiaalisen työn paikat	19
Taloyhtiö kodin ja kodittomuuden tuntua luomassa	21
Toimisto asumissosiaalisen työn paikkana	23
Vuorovaikutukseen perustuva asumissosiaalinen työ	24
Toipumisorientaatio	25
Sosiaaliset suhteet ja merkityksellinen toiminta: Yksi meistä -hanke	26
Uusien toiminnan mahdollisuuksien luominen: Uuras-työtoiminta	30
Johtopäätökset	33
Lähteet	35

Johdanto

”Asunnottomuutta ei poisteta ilman kokonaisvaltaista kuntouttavaa otetta. Asumissosiaalisen työn pohdinnat ovat osa asunnottomuuden näkyväksi teke- mistä, jossa ollaan syvimmillään vastatusten yhteiskunnan arvojen, humanis- tisen työn oikeutuksen, vallalla olevan ihmiskäsityksen, yhteiskunnan vastuun sekä resurssien ja välittämisen kysymysten kanssa. Miten tuottaa sellaisia palveluita, jotka huomioivat erilaiset tarpeet ja elämäntilanteet, ovat riittävän joustavia, kohtaavia ja ihmisarvoa kunnioittavia.” (Värynen 2015, 3-4.)

Sosiaalityön professori Sanna Värynen on kirjoittanut näin esipuheessaan tutkimusraport- tiini *Asumissosiaalinen työ: kotiin ja rikollisuudesta irti?* Vankilasta vapautuvien henkilöiden asunnottomuuden poistaminen on osoittautunut haasteelliseksi tehtäväksi, joka usein edel- lyttää paitsi asuntoja myös intensiivistä, yksilöllistä ja pitkäkestoista asumissosiaalista työtä. Asumissosiaalisen työn avulla voidaan tukea sekä yhteiskunnan marginaaleissa eläviä ihmisiä ulos asunnottomuudesta että sellaisia henkilöitä, jotka tarvitsevat asumiseensa vain hetkel- lisesti neuvontaa tai yksittäisen palvelun. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan on kirjattu tavoite asunnottomuuden puolittamisesta vuoteen 2023 mennessä ja sen poistami- sesta vuoteen 2027 mennessä. Tämän tavoitteen saavuttaminen edellyttää riittävää ja mo- nipuolista vuokra-asuntotarjontaa ja erilaisiin tilanteisiin vastaavaa asumissosiaalista työtä.

Käsite *asumissosiaalinen työ* on vuosien mittaan vakiintunut osaksi asunnottomuuden vas- taista työtä, erityisesti käytännön toimijoiden keskuudessa, mutta yhä enemmän myös tutkimusteksteissä (esim. Granfelt 2013; 2015; 2016; Granfelt & Turunen 2021; Mäki 2017). Käsitteeseen liittyy kuitenkin edelleen paljon epäselvyyttä ja tulkinnanvaraisuutta: mitä asu- missosiaalisella työllä lopulta tarkoitetaan ja ketkä sitä tekevät? Mikä on asumissosiaalisen työn tehtävä asunnottomuuden vastaisessa työssä? Tarvitaanko asumissosiaalisen työn kä- sitettä ylipäänsä?

Teksti on kirjoitettu ensisijaisesti asumissosiaalisen työn ammattilaisille, virikkeeksi yhteiseen pohdintaan ja oman työn reflektointiin. Asukas/asiakas-työntekijä-vuorovaikutussuhde on asumissosiaalisen työn ydin ja se on myös tämän tekstin lähtökohta. Tekstin kirjoittamista ovat inspiroineet keskustelut asumissosiaalisen työn ammattilaisten ja tutkijoiden kanssa vuo- sina 2019–2021, jolloin työskentelin Y-Säätiöllä tutkijana. Tekstiä taustoittaa myös aiempi työni asunnottomuuden ja erityisesti asumissosiaalisen työn tutkimuksessa. Keskusteluissa asu- missosiaalisen työn ammattilaisten kanssa tekstin työnimeksi vakiintui Vihkonen. Kyseinen nimi kuvaa tekstin luonnetta asiakas-työntekijä vuorovaikutukseen kiinnittyvänä käytäntö- lähtöisenä tutkijan puheenvuorona. Vihkonen asettuu osaksi asunnottomuustyöstä käytävää moniäänistä dialogia. Sen tarkoitus ei ole kertoa yksiselitteistä, kattavaa tulkintaa asumis- siaalisesta työstä, vaan Vihkonen on tutkimus- ja käytäntöperustainen kertomus siitä, mistä asumissosiaalisessa työssä on kysymys, missä ja miten sitä tehdään.

Vihkonen etenee siten, että ensin esittelen asumissosiaalisessa työssä keskeisiä käsitteitä ja esimerkkiaineiston. Tämän jälkeen taustoitan asumissosiaalisen työn Asunto ensin -mallia vasten ja teen käsitelmärittelyä. Seuraavaksi ovat vuorossa esimerkkiaineistoon perustuvat kaksi pääjaksoa: ensin paikkaperustaisuus ja sen jälkeen suhdeperustaisuus. Aineiston avulla on tarkoitus tuoda esiin paitsi asumissosiaalinen työ ammatillisena toimintana, myös sen koh- deilmiöitä. Vihkonen päättyy johtopäätöksiin.

Käsitteet ja esimerkkiaineisto

Asumissosiaalinen työ toteutuu monenlaisissa paikoissa ja eri tasoissa suhteissa, kuten kahdenkeskiset vuorovaikutussuhteet, yhteisösuhteet, suhteet paikkoihin ja palveluihin sekä yhteiskuntasuhteet. Asumissosiaalista työtä jäsentävät käsitteet ovat **paikka** ja **suhteet**, jotka ymmärrän asumissosiaalisen työn toteutuksen perustaksi. Kolmas käsite on **toiminta**, joka toteutuu paikassa ja suhteissa, esimerkiksi toimeentulotukihakemuksen kirjoittaminen matalan kynnyksen päiväkeskuksessa työntekijän ja asiakkaan yhteistyönä tai asuntohaastattelu Y-Säätiön toimistolla asunnon hakijan, asumisneuvojan ja tukitahon vuorovaikutuksessa.

Suomessa järjestöillä on perinteisesti ollut iso merkitys syrjäytymisen ja eriarvoisuuden vastaisessa työssä. Näin ollen myös asumissosiaalinen työ asettui luontevasti osaksi järjestöjen työtä – joko ensisijaiseksi tehtäväksi tai osaksi työn kokonaisuutta. Esimerkkitapauksiksi asumissosiaalisen työn monimuotoisuutta kuvaamaan on valikoitunut järjestöissä, erityisesti Y-Säätiössä tehtävä asumissosiaalinen työ. Järjestöissä ja niiden toteuttamissa hankkeissa asumissosiaalinen painottuu monin eri tavoin: työn kohdeilmionä voi olla ensisijaisesti asunnottomuus ja asuminen, mutta myös psykososiaaliset vaikeudet, kuten mielenterveyden haasteet, päihderiippuvuus ja yksinäisyys.

Esimerkkikuvausten tarkoituksena on tuoda esiin asumissosiaalisen työn sisältöjä ja toteutusta – vastata *mitä* ja *miten* -kysymyksiin. Esimerkkikuvauksiin valikoituneista vakiintuneista toiminnoista ja määräaikaista hankkeista kerron siten, että kuvauksia taustoittamassa on näkemys paikan, suhteiden ja toiminnan merkityksestä asumissosiaalisessa työssä. Esimerkkikuvauksissa näkökulma on rajattu asumissosiaaliseen työhön siten, että keskiössä on vuorovaikutussuhteessa, joko kahdenkeskisessä tai yhteisöllisessä, tapahtuva työ. Tekstin lomaan on sijoitettu linkkejä, joiden kautta on mahdollista saada lisätietoa paitsi esimerkkiaineistona käytetyistä toiminnoista ja hankkeista myös asumissosiaalisesta työstä laajemmin.

Esimerkkiaineisto koostuu seuraavista ammatillisista toiminnoista: Y-Säätiön asumisneuvonta, [Uuras-työtoiminta](#) ja [Yksi meistä -hanke](#). Aineisto on muodostettu yhdeksästä kahdenkeskisestä videovälitteisestä haastattelusta, jotka olen tehnyt Uuras-toiminnan ja Yksi meistä -hankkeen hanketyöntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa, osallistumisistani Yksi meistä -hankkeen yhteistyöverkostojen tapaamisiin sekä kahdesta Y-Säätiön asumisneuvojen ryhmähaastattelusta. Ryhmähaastattelut tein yhdessä Y-Säätiön tutkimuspäällikkö Saija Turusen kanssa ensisijaisesti [naisten asunnottomuuteen kohdistuvaa tutkimusta](#) varten. Kyseinen aineisto sisältää paljon ammatillista kokemustietoa asumissosiaalisesta työstä, joten on perusteltua käyttää sitä myös tässä yhteydessä.

Vihkosessa käytetään ihmisistä, joiden parissa asumissosiaalista työtä tehdään, joko käsitettä **asiakas** tai **asukas**. Aineisto-otteissa saatetaan puhua myös **kävijöistä**, jos se on kyseiseen toimintaan osallistuvista käytettävä sana. Matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa **kävijä** on luonteva käsite, koska niissä yleensä voi viettää aikaa anonyymisti. Käsitteellä **kävijä** korostetaan sitä, ettei toiminta toteudu ensisijaisesti ammatillisuuden kautta. Sen sijaan ammattilaiset luovat toiminnan edellytyksiä kyseiseen paikkaan oma-aloitteisesti tai ohjatusti-hakeutuneille henkilöille ja heidän välilleen muodostuvissa suhteissa rakentuvalle vastavuoroiselle vertaistuelle.

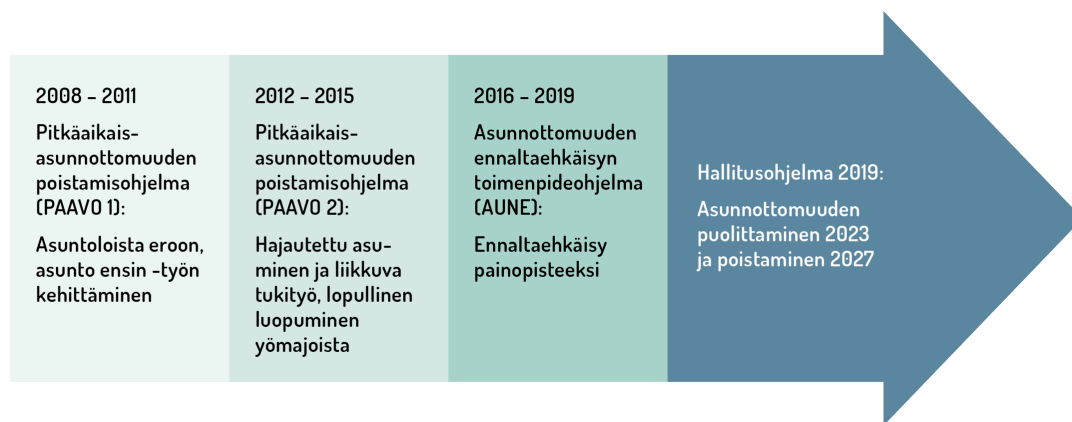
Asiakas-käsitteen käyttö perustuu siihen, että asumissosiaalista työtä tehdään varsin monenlaisissa yhteyksissä, esimerkiksi aikuissosiaalityössä ja lastensuojelun jälkihuollossa. Tällöin on kyse asiakas-työntekijä vuorovaikutussuhteista, joissa asumiseen liittyvät kysymykset

ovat vain yksi osa työskentelyn kokonaisuudessa. Sosiaalityössä puhutaan **asiakkaista**, kun taas esimerkiksi Asunto ensin -mallin mukaisesti toimivassa asumisyksikössä työskennellään **asukkaiden** parissa, heidän kotonaan. Myös asumisneuvonnassa käytetään käsitettä asukas. Ylipäänsä niissä ammatillisissa toiminnoissa, joissa Asunto ensin -mallin mukaisesti toteutuva asuminen on työn pääkohde, käytetään käsitettä **asukas**. Tämä on hyvin perusteltua, koska asukkailla ei ole velvollisuutta osallistua kuntoutukseen tai muihin tarjolla oleviin palveluihin.

Asunto ensin -malli asumissosiaalista työtä taustoittamassa

Asumissosiaalinen työ niin käsitteenä kuin ammattikäytäntönä on kiinnittynyt vahvasti valtakunnallisiin pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmiin, PAAVO I (2008-2011) ja PAAVO II (2012-2015) sekä Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmaan, Aune (2016-2019). Ohjelmatyön toteutusta alusta asti ohjannut Asunto ensin -malli on myös asumissosiaalista työtä ja siihen kohdistuvaa kehittämistoimintaa ohjaava lähtökohta.

Asunto ensin -mallin kehittyminen ja vakiintuminen PAAVO 1 ja 2 sekä AUNE-ohjelmien myötä.

Ohjelmatoiminnan alkuvaiheesta asti Asunto ensin -malliin kiinnittyvä monialainen ja moniammatillinen, usealla eri tasolla toteutuva yhteistyö asunnottomuuden vähentämiseksi haastoi uuden käsitteen kehittämiseen. Asumisohjaus tai asumisen tukityö eivät riittäneet kattamaan kombinaatioiltaan erilaisissa sosiaalisissa verkostoissa ja mitä erilaisimmissa paikoissa tehtävää, monenlaisella koulutustaustalla, mutta myös kokemusasiantuntijuudesta käsin tehtävää monialaista työtä. Asumissosiaalista työtä alettiin kehittää johdonmukaisesti osana valtakunnallista ohjelmatoimintaa ja kehittämistyö jatkuu edelleen. Asuntosektorin ja sosiaalitoimen integrointi samaan työmuotoon on asumissosiaalisen työn perusta. Tämän yhteistyön vakiinnuttaminen osaksi kuntien ja kuntayhtymien rakenteita on edelleen ajankohdasta ([Asunto Ensinn 2.0](#)).

Asunto ensin -malli on ohjelmakauden alusta asti haastanut ja haastaa edelleen niin kuntia kuin järjestöjä kehittämään asumiseen kohdistuvaa tukea moniammatillisesti ja monialaisesti vastaamaan tilanteisiin, joissa sosiaaliset, taloudelliset ja terveydelliset ongelmat ovat kasautuneet. Asunto ensin -mallin ydin rakentuu asunnosta ja asumisen onnistumista turvaavista palveluista, joiden on tarkoitus yhdessä tarjota väylä asunnottomuudesta ulos ja turvata asumisen pysyvyys, myös asukkaan elämäntilanteen kriisiytyessä. Asunto ensin -mallin periaatteiden mukaisesti asuminen ja palvelut erotetaan toisistaan ja asiakkaan valinnan vapautta kunnioitetaan niin asunnon kuin palvelujen osalta.

Asunto ensin -malli muutti radikaalisti ymmärrystä asunnottomuudesta ja siitä, kuinka asunnottomuuden poistamiseksi ja sen ennalta ehkäisemiseksi on perusteltua toimia. Asunto alettiin nähdä jokaisen ihmisen oikeudeksi ja sen järjestäminen tarvittavine tukipalveluineen kuntien velvollisuudeksi, jonka toteutuksessa järjestöillä on ollut alusta asti ja on edelleen merkittävä rooli. Oikeus pysyvään omaan asuntoon ei enää edellyttänyt sitoutumista kuntoutukseen tai elämäntavan muutokseen: myös päihteitä käyttävällä, rikoksia tehneellä ja mielenterveyden ongelmien kanssa kamppailevalla ihmisellä on oikeus turvalliseen asuntoon toistaiseksi voimassa olevalla vuokrasopimuksella.

Asunto ensin -malli:

- Asunto on jokaisen ihmisen oikeus
- Päihteiden käytön hallinta tai päihteettömyys ei enää edellytys asunnon saannille
- Asumisen turvaavien tukipalveluiden järjestäminen on kuntien velvollisuus
- Asukkaan valinnanvapautta kunnioitetaan asunnon ja palvelujen osalta

Asunto ensin -malli tiivistettynä.

Asunto ensin -malli ohjaa lähestymään asunnottomuutta osana asiakkaan elämäntilanteen kokonaisuutta, johon on mahdollista vaikuttaa suotuisasti turvaamalla asuminen kaikkein ensimmäiseksi. Tämän jälkeen aletaan suunnitella esimerkiksi asukkaan opinto- ja työelämän polkuja, selvittää taloudellista tilannetta ja tarvittaessa ohjata asukas psykososiaalisiin palveluihin tai vertaistuen piiriin. Asumissosiaaliseen työhön sopii hyvin käsite **elämäntilanelähtöisyys**, jota on käytetty aikuissosiaalityön tulevaisuuden kehityssuuntia visioivassa selvityksessä ([Aikuissosiaalityön Tiekartta 2030](#)).

Asunto ensin -mallin vakiintumisen myötä määräaikaisista ja ehdollisista vuokrasuhteista hulttiin päästä eroon, koska asumisen pysyvyys nähtiin edellytyksenä sille, että asunnosta ylipäänsä voi tulla koti. Asumissosiaalinen työ on myös kotiutumista tukevaa työtä ja sen avulla voidaan yhdessä asukkaan kanssa edesauttaa kodin tunnun rakentumista uuteen asuntoon, joka sijaitsee joko hajasijoitettuna tavallisessa taloyhtiössä tai yhteisölliseen asumiseen perustuvassa asumisyksikössä. Erilaisten asumisvaihtoehtojen asukaslähtöinen kehittäminen on edellytys asumissosiaalisen työn toimivuudelle. Esimerkiksi Y-Säätiön koordinoimassa valtakunnallisessa [Naiserityisyys asunnottomuustyössä -kehittämishankkeessa \(NEA 2018-2020\)](#) nostettiin esiin pienten, vain naisille suunnattujen asumisyhteisöjen tarve.

Samalla tavoin kuin hajasijoitetussa asunnossa, myös asumisyksikössä Asunto ensin -mallin mukainen asuminen tarkoittaa omalla avaimella varustettua asuntoa, vailla velvoitetta osallistua yhteisön toimintoihin. Asumissosiaalisessa työssä asiakas/asukas ei ole palvelujen kohde eikä niiden käyttäjä, vaan henkilö, jolla on oikeus saada tarvitsemaansa tukea asumiseen osana elämäntilanteensa kokonaisuutta. Esimerkiksi juuri yhteisöperustaisissa asumisyksiköissä työntekijät ovat asukkaiden käytettävissä, mutta asukkailla ei ole velvoitetta käyttää

tarjolla olevia palveluja eikä muodostaa asiakas-työntekijä-vuorovaikutussuhdetta työntekijöiden kanssa, eikä myöskään yhteisöllisiä vertaissuhteita. Asukas voi valita myös siten, että hän on mahdollisimman vähän tekemisissä niin muiden asukkaiden kuin työntekijöiden kanssa (Granfelt & Turunen 2021, 38).

Asunnottomat, eivät edes pitkäaikaisasunnottomat, muodosta yhtenäistä, tunnistettavissa olevaa kategoriaa, vaan asunnottomuus ja sen uhka voi kohdistua mitä erilaisimpiin ihmisiin – niin nuoreen maahanmuuttajataustaiseen yksinhuoltajaäitiin kuin vuosikymmenien laitosierteessä eläneeseen ikääntyneeseen mieheen tai velkakierteeseen ajautuneeseen itenäistä elämää aloittelevaan nuoreen aikuiseen. Ainoastaan hyvin varakas henkilö on todennäköisesti turvassa asunnottomuudelta, jopa kasautuvien elämänkriisien kuormittamana. Näin ollen on selvää, että Asunto ensin -mallin toteutus edellyttää asumissosiaalisen työn kehittämistä vastaamaan sekä yhteiskunnan marginaaleissa elävien ihmisten tilanteisiin että tarjoamaan ennalta ehkäisevää neuvontaa ja opastusta erilaisissa asumiseen liittyvissä kysymyksissä pienituloisille asunnon hakijoille. Asunto ensin -mallin periaatteiden mukaisen asumissosiaalisen työn toteutuminen tarkoittaa sekä monipuolisia asumisvaihtoehtoja että mahdollisuutta räätälöidä oikeanlaiset palvelut asiakkaan elämäntilanteesta käsin, yhdessä hänen kanssaan.

Asumissosiaalisen työn määrittelyä

Asumissosiaalista työtä alettiin määritellä osana Asunto ensin -mallin mukaisen asunnottomuustyön kehittämistä ja vuosien mittaan on kirjoitettu hieman eri tavoin painottuneita määritelmiä: Seuraava määritelmä on rakentunut osana ohjelmatyötä ja siihen kiinnittynyttä tutkimusta:

Asumissosiaalinen työ kuvaa sellaista asunnottomien tai aiemmin asunnottomuutta kokeneiden parissa tehtävää työtä, jonka avulla pyritään vastaamaan psykososiaalisiin ja käytännöllisiin ongelmiin. Asumissosiaalisen työn ensisijainen tavoite on asumisen turvaaminen ja asunnottomuuden ennalta ehkäisy. Tämän lisäksi sen avulla voidaan parhaimmillaan edesauttaa merkittävästi asukkaan kuntoutumista. Asumissosiaalinen työ toteutuu usein ammattilaisten ja asukkaiden välisenä yksilö-, ryhmä- tai yhteisötason vuorovaikutustyönä, mutta se voi olla myös rakenteellista asumisen tai palvelujärjestelmän epäkohdista kohdentuvaa moniammatillista verkostotyötä. (Granfelt 2013.)

Tässä määritelmässä ilmaisu ”tämän lisäksi sen avulla voidaan merkittävästi edesauttaa asukkaan kuntoutumista”, on sidoksissa yhdysvaltalaiseen Pathways to Housing -järjestön kehittämään asunto ensin malliin, jossa yhtenä periaatteena on asukkaan kuntoutuminen (tai toipuminen). Suomalaisessa Asunto ensin -mallissa asukkaan kuntoutuminen ei ole ollut keskeinen tavoite. Sen sijaan asunnon katsotaan luovan edellytykset asukkaan taloudelliseen ja (psyko)sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistumiselle sekä osallisuudelle hänelle merkitykselliseen toimintaan. Suomalaisessa Asunto ensin -mallin toteutuksessa tavoitteena on tarjota asunnottomalle asunto, jonka hän voi kokea kodiksi ja sen myötä toipuminen tulee mahdolliseksi. Toipumisen käsite voi tarkoittaa vuosien mittaista, jopa koko elämän ajan kestävästä laaja-alaisesta toipumispolkua, joka ulottuu niin sosiaalisiin, taloudellisiin, kulttuurisiin kuin psyykkisiin elämäntilannetekijöihin.

Asunnottomuuden ennalta ehkäisyn toimenpideohjelmassa (Aune 2016-2019) asunnottomuus ymmärrettiin osana syrjäytymistä ja tästä seurauksena kiinnitettiin huomiota

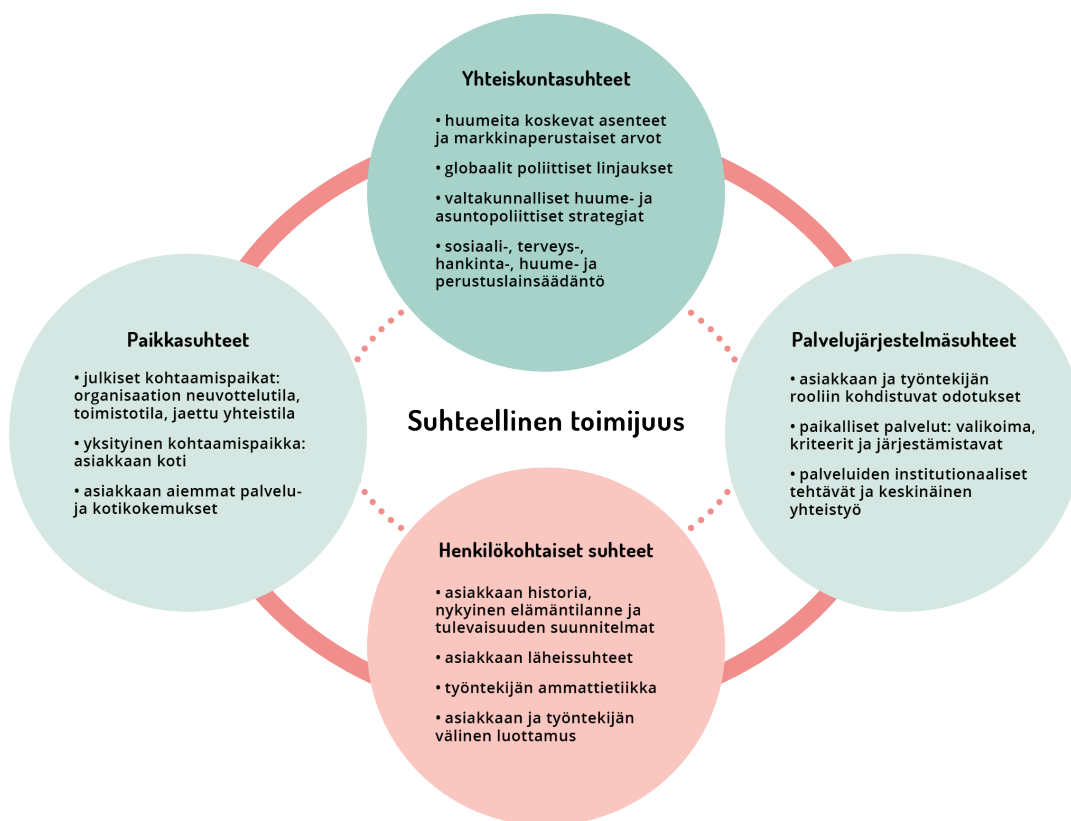
tarpeeseen vahvistaa ja kehittää asumissosiaalista työtä. Asumissosiaalinen työ syrjäytymisen ja eriarvoisuuden vastaisena työnä voi jopa ensisijaisesti kohdistua *sosiaaliseen* eli asiakkaan/asukkaan sosiaalisiin suhteisiin eri tasoilla. Tämä tarkoittaa pyrkimystä vahvistaa asukkaan sosiaalista hyvinvointia, millä on välillinen vaikutus asunnottomuuden uusiutumisen ehkäisyyn. Sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistaminen voi tarkoittaa esimerkiksi panostamista asukkaan työllistymisedellytyksiin rakentamalla yhdessä hänen kanssaan yksilöllinen koulutus- ja työllisyyspolku.

[Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmasta \(Aune \) 2016-2019](#) löytyy seuraavanlainen määritelmä:

”Asumissosiaalisen työn tavoitteena on varhainen puuttuminen asumisen ongelmiin ja asumishäiriöihin sekä vuokratelkaantumiseen ja häätöjen estäminen. Työllä pyritään ehkäisemään tilanteiden kriisiytyminen. Asumissosiaalinen työ on köyhyyden ja eriarvoisuuden vastaista työtä, joka kohdentuu usein käytännön asioiden ja henkilön sosiaalisen tilanteen selvittelyyn sekä asunnottomuuden riskien tunnistamiseen ja ehkäisyyn. Työtä ei nähdä vain asunnottomuustyön ammattilaisten osaamisena, vaan asumisen asioiden puheeksi ottaminen ja asumisen varmistaminen tulee olla kaikkien palvelujärjestelmässä toimivien perusosaamista.”

Tässä yhteydessä korostettiin asumissosiaalisen työn painottumista taloudellisiin ja käytännöllisiin kysymyksiin. Nämä ovat tärkeitä erityisesti ennalta ehkäisevässä työssä, mutta myös asumisen jo vakiinnuttua. Ne eivät kuitenkaan kata asumissosiaalisen työn koko kohdeilmiota ja siihen kohdistuvia osaamistarpeita. Myös ensisijaisesti käytännöllisiin ja taloudellisiin kysymyksiin kohdistuvan työn onnistuneisuuteen vaikuttavat työntekijän vuorovaikutustaidot sekä asunnottomuuden ja asumisen ymmärtäminen osaksi elämäntilanteen kokonaisuutta. Taito jäsentää asiakkaan kokonaistilannetta ja sen eri osatekijöiden keskinäisiä suhteita on asumissosiaalisen työn perusosaamista. Taloudellisiin ongelmiin voi olla kietoutuneena psykososiaalisia haasteita, kuten päihde- ja mielenterveysongelmat, lähisuhdeväkivalta, yksinäisyys ja rikollisuus. Asumissosiaalinen työ voi olla kertaluonteista talousneuvontaa, joka auttaa selviytymään yksittäisestä vuokratelasta tai vuosia kestävästä moniammatillisista psykososiaalista työtä. Se voi olla työ- ja koulutuspolkuja rakentavaa toimintaa tai arkipäivän ekologisiin valintoihin kannustavaa yhteistyötä asukkaiden kanssa.

Asumissosiaalinen työ toteutuu aina suhteissa eli se sijoittuu käsitteen *suhdeperustainen auttamistyö* alle. [Johanna Ranta \(2020\) on väitöskirjassaan](#) esittänyt suhdeperustaisen työn jäsenyyksen, joka sopii hyvin asumissosiaalisen työn kehikoksi: asiakas-työntekijä -vuorovaikutussuhde, paikkasuhde, palvelujärjestelmäsuhde ja yhteiskuntasuhde rakentavat asumissosiaalista työtä sen eritasoisissa suhteissa ja näiden suhteiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa.

Suhteellisen toimijuuden rakentuminen huumeita käyttävien matalan kynnyksen palveluiden vuorovaikutuksessa. (Ranta, 2020, 90)

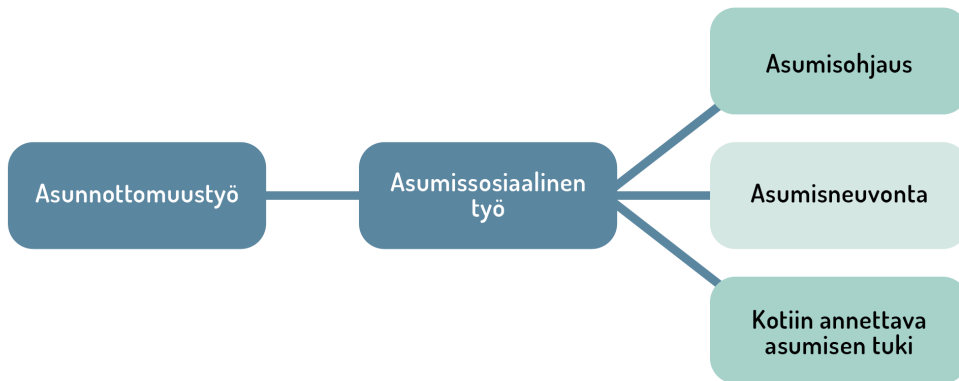
Käsitteet asunnottomuustyö ja asumissosiaalinen työ ovat hyvin lähellä toisiaan. Näiden käsitteiden erottaminen toisistaan on kuitenkin perusteltavissa: Asunnottomuustyö eroaa asumissosiaalisesta työstä siten, että asunnottomuustyö on laaja-alaisempaa, esimerkiksi asuntojen rakentaminen pienituloisille on asunnottomuustyötä, samoin kaupunkien kanssa tehtävä asunnottomuuden poistamiseen tähtäävä strategiatyö. Esimerkiksi Y-Säätiön rakentamistoiminnassa on selkeästi asunnottomuuden vähentämisen tavoite: se on asunnottomuustyötä, mutta ei asumissosiaalista työtä. Asunnottomuustyön kohdeilmio on asunnottomuus eikä sen toteuttaminen välttämättä edellytä sosiaalisten suhteiden ja niiden sisällä realisoituvan toiminnan näkökulmaa, vaikka sosiaalinen usein onkin kiinnittyneenä myös asunnottomuustyöhön.

(Tällä hetkellä) tuorein asumissosiaalisen työn määritelmä löytyy naisten asunnottomuuteen kohdistuvasta tutkimuksesta (Granfelt & Turunen 2021, 12):

"Käsite asumissosiaalinen työ kuvaa sellaista asunnottomien, asunnottomuusuhan alla elävien tai aiemmin asunnottomuutta kokeneiden parissa tehtävää asunnottomuuden vastaista työtä, joka kohdistuu asumista vaarantaviin taloudellisiin, sosiaalisiin ja terveydellisiin ongelmiin. Asumissosiaalisen työn tavoitteena on asunnottomuuden poistaminen ja ennalta ehkäisy, asumisen pysyvyyden turvaaminen sekä asunnottomien ja asunnottomuutta

kokoneiden taloudellisen ja psykososiaalisen hyvinvoinnin vahvistuminen. Asumissosiaalinen työ toteutuu ammattilaisten, kokemusasiantuntijoiden ja asiakkaiden välisenä yksilö-, ryhmä- tai yhteisötason vuorovaikutustyönä, mutta se voi olla myös rakenteellista asumisen tai palvelujärjestelmän epäkoh- tien poistamiseen ja kehittämiseen kohdentuvaa monialaista verkostotyötä.”

Käsitteiden jäsenyyksen yhteenvetona voi todeta, että asunnottomuustyö kattaa kaiken asunnottomuuden vastaisen työn, lähtien kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen rakentami- sesta ja kaupunkikohtaisista strategioista aina asukkaan kotona annettavaan yksilöllisesti suunniteltuun tukeen ja kaduilla tehtävään etsivään työhön. **Asunnottomuustyö** on kattokä- site, jonka alle käsite **asumissosiaalinen työ** sijoittuu. Asumissosiaalisen työn alle puolestaan sijoittuvat käsitteet **asumisohjaus**, **asumisneuvonta** ja **kotiin annettava asumisen tuki**.

Asumissosiaalisen työn sijoittuminen asunnottomuustyön alle.

Asumissosiaalisen työn erilaisia lähestymistapoja voi jäsentää nelikentän avulla: **taloudellisso- sialista hyvinvointia vahvistava, toipumista tukeva, haittoja vähentävä ja toiminnan mahdol- lisuuksia lisäävä**. Nämä neljä ulottuvuutta voivat mennä käytännössä usein päällekkäinkin. Nämä neljä ulottuvuutta menevät käytännössä usein päällekkäin esimerkiksi siten, että Y-Säätiön omistamissa vuokra-asunnoissa asuville henkilöille uusia työllistymismahdollisuuksia (toiminnan mahdollisuuksia) tarjoava Uuras-toiminta lisää samanaikaisesti asukkaiden so- siaalis-taloudellista hyvinvointia, vaikkapa siten, että työkeikkojen avulla on mahdollista mak- saa rästiin jääneitä vuokria. Asumisneuvonta taas on ensisijaisesti asumisen konkreettisiin kysymyksiin, neuvontaan ja opastukseen sekä taloudellisten asioiden selvittelyyn kohdentu- vaa asumissosiaalista työtä. Samanaikaisesti se voi olla toipumista tukevaa ja uusiin toimin- nan mahdollisuuksiin sekä palveluihin ohjaavaa.

Asumissosiaalisen työ elämäntilannelähtöisenä Asunto ensin -malliin kiinnittyneenä työnä: Nelikenttä.

Asumissosiaalisen työn tekijät

Tää olis pitkäaikainen koti hänelle. Paikka, jossa hän olis useita vuosia ja tulis semmonen tunne, että tää on mun koti... Pyritään tekemään kynnys matalaksi ottaa yhteyttä. Halutaan selvittää eikä lähteä päättämään sopimusta...

Asumisneuvoja tiivistää asumissosiaalisen työn tavoitteen: asumisen pysyvyys, asunnon muodostuminen kodiksi ja toimiva suhde asumisen tukea tarjoaviin ammattilaisiin ja/tai vertaisiin.

Asumissosiaalisen työn käsitteen alle sijoittuvat esimerkiksi käsitteet **kotiin annettava tuki** ja tuetun asumisen yksiköissä tehtävä **asumisohjaus** sekä järjestöjen ja kuntien tarjoama **asumisneuvonta**. Kuntien ja järjestöjen asumisneuvojat ja asumisohjaajat muodostavatkin asumissosiaalisen työn ydinryhmän, jonka työn pääasiallinen sisältö koostuu asumissosiaalisesta työstä. Työskentelyn keskiössä ovat asumiseen ja toimeentuloon liittyvät kysymykset, mutta tarvittaessa myös laajemmin sosiaalinen tilanne, esimerkiksi koulutukseen, työhön ja lähisuhteisiin liittyvät kysymykset.

Myös asunnottomille suunnatuissa päiväkeskuksissa, asumispäivystyksissä ja erilaisissa kriisiasumisen palveluissa tehtävä työ on asumissosiaalista työtä. Useat ammattiryhmät tekevät asumissosiaalista työtä esimerkiksi päihdehuollossa, rikosseuraamusalalla ja mielenterveyssektorilla. Tämän seurauksena asumissosiaalinen työ saa sisällöllisesti melko paljonkin toisistaan poikkeavia painotuksia kunkin organisaation ja työntekijän perustehtävästä riippuen, vaikka asumisen kysymykset ovatkin aina tavalla tai toisella työn kohteena.

Asumissosiaalinen työ on myös yksi sosiaalityön osa-alue, jota tehdään erityisesti aikuissosiaalityössä paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden parissa, mutta myös esimerkiksi lastensuojelun jälkihuollossa ensimmäiseen omaan asuntoon siirtyvien nuorten parissa, päihdepalveluissa ja osana monikulttuurista sosiaalityötä. [Aikuissosiaalityön tulevaisuus selvityksessä](#) (Karjalainen ym. 2019) ehdotetaankin asumissosiaalisen työn osaamisen vahvistamista jatko- ja täydennyskoulutuksin kuntien aikuissosiaalityössä ja sosiaaliohjauksessa sekä asumissosiaalisen työn huomioon ottamista kuntien palvelurakenteissa.

Asumisohjaus on yksilö- tai ryhmäkohtaista asumiseen ja arjen hallintaan kohdistuvaa työtä, joka saa hyvinkin erilaisia sisältöjä kohderyhmittäin: esimerkiksi rikosseuraamusalalla erilaiset rikollisuudesta irrottautumista tukevat toiminnot sijoittuvat osaksi asumisen turvaamista ja toisaalta asunto on edellytys desistanssille eli rikollisuudesta irrottautumista tukevalla työllä. Rikosseuraamusalalla uusintarikollisuuden vähentäminen on ensisijainen tavoite, jota asumisen turvaamiseen liittyvä työ omalta osaltaan edesauttaa. Asumissosiaalinen työ on hyvä aloittaa jo vankeusaikana, jolloin asumisen kysymykset asetetaan osaksi suunnitelmallista vapautumista. Asunto ensin -mallin mukaisesti järjestetty asumisen pysyvyys edesauttaa vankeusaikana alkaneen kuntoutuksen jatkuvuutta vapautumisen jälkeisinä kriittisinä viikkoina ja kuukausina. (Granfelt 2013; 2014; 2015; 2016.) Asumiseen ja sosiaaliseen tilanteeseen kohdistuva asumisohjaus, niin rikosseuraamusalalla kuin muillakin sektoreilla, on asumissosiaalista työtä, mutta ei sen synonyymi, vaan yksi osa-alue: asiakas/asukas-työntekijä-vuorovaikutuksessa toteutuvaa lähityötä.

Kokemusasiantuntijuus, vertaistuki ja vapaaehtoistyö ovat erittäin merkittävässä roolissa asumissosiaalisen työn monissa eri tilanteissa ja toimintamuodoissa. Viime vuosina onkin kehitetty ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden yhteistyömalleja, joista on saatu hyviä kokemuksia Naiserityisessä asumissosiaalisessa työssä kokemusasiantuntijat ovat tuottaneet tietoa etsivän työn malleista ja kehittäneet matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa tehtävää kokonaisvaltaista nais erityistä työtä (Brady ym. 2020; Rantaniemi & Lyytikäinen 2020). Kokemusasiantuntijat ovat osallistuneet jo vuosien ajan asumissosiaaliseen työhön sen eri

tasoilla ja heidän panoksensa on merkittävä niin vuorovaikutukseen perustuvassa asumissosiaalisessa työssä kuin asumispalvelujen kehittämiseen kohdistuvassa rakenteellisen tason asumissosiaalisessa työssä. Valtakunnallisessa ohjelmatoiminnassa kokemusasiantuntijat ovat olleet mukana asumisvaihtoehtojen kehittämisessä toiminnan alusta alkaen ja edelleen.

Asunnottomuuden taustalta on perinteisesti, ja usein tänäkin päivänä, löytynyt köyhyyttä tai ainakin pienituloisuutta, toisinaan myös talouden hallinnan vaikeuksia ja niistä seurannutta ylivelkaantuneisuutta. Erityisesti pitkäaikaisasunnottomuus sijoittuu yleensä osaksi laaja-alaista marginalisaatiota, jonka yksi osa-alue on köyhyys. Y-Säätiön vuosille 2020-2030 ajoittuvassa strategiassa yksi kolmesta päätavoitteesta on **taloudellisesti ja sosiaalisesti hyvinvoivat asukkaat**. Seuraavaksi tarkastellaan asumissosiaalista työtä taloudellista hyvinvointia tukevana toimintana. Esimerkkikuvaukset kohdentuvat ensisijaisesti asumisneuvontaan.

Asumissosiaalinen työ taloudellista hyvinvointia tukevana toimintana

Pienituloisuus, ylivelkaantuminen, maksuongelmat ja talouden hallinnan vaikeudet ovat asumissosiaalisen työn keskeisiä kohdeongelmia, joita asumisneuvonnassa kohdataan päivittäin. Asumissosiaalisen työn asiakkuutta voi tuottaa eläminen viimesijaisen toimeentuloturvan varassa tai yllättävät taloudelliset menot silloin, kun toimeentulo on esimerkiksi pienen eläkkeen tai epävakaa työsuhteen varassa. Asumista voivat uhata myös esimerkiksi päihde- tai peliriippuvuuteen kiinnittyvät talouden hallinnan vaikeudet. Asumisen turvaaminen toimeentulotuen avulla sekä talous- ja velkaneuvonta ovat tärkeä osa asumissosiaalista työtä.

Me seurataan vuokravelkatilannetta joka kuukausi. Jos vähänkin näyttää siltä, ettei lähde sujumaan ollaan yhteydessä. Jos kaksi vuokraa on maksamatta ja siirtyy perintätoimistolle, yritetään joka välissä tavoittaa asukas. Aina ei päästä siihen, että velka saataisiin maksettua. Vuokravalvonta on meihin aktiivisesti yhteydessä, jos on vakavampi tilanne.

Asumisneuvonnassa asiakkuus aktivoituu vuokravelkojen myötä. Myös asukkaat itse ottavat yhteyttä vuokran maksuun liittyvissä vaikeuksissa.

Lähtökohtana on, että mahdollisimman pitkään yritetään löytää ratkaisu tilanteeseen ja toisaalta tarttua asumista vähänkin uhkaaviin merkkeihin, kuten juuri vuokran maksun laiminlyöntiin, mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Mikä on syynä tähän: mihin raha menee, onko asukas osannut hakea etuudet?

Vaikka vuokranmaksun seuranta sisältää kontrollin elementtejä, niin asukkaat ovat usein helpottuneita yhteydenotosta, minkä he kokevat välittämisenä ja mahdollisuutena saada konkreettista tukea ja neuvontaa ylivoimaiseksi käyneeseen tilanteeseen: *Kiva kun soitit, tässä on ollut kaikennäköistä.* Joskus asukkaat oma-aloitteisesti ottavat yhteyttä asumisneuvontaan ja kertovat kysyäkseen mahdollisuutta järjestellä vuokran maksuun liittyviä asioita: *Hei mulla on ongelmia, mitä voidaan sopia vuokranmaksussa?*

ASTA -hanke (2018-2021)

Talousneuvonnan kasvavan tarpeen johdosta käynnistettiin ARA:n rahoittama ASTA-hanke vuonna 2018 ehkäisemään ja korjaamaan vuokra-asukkaiden talousongelmia. Jokainen ASTA -kokeilu on kehitetty kunkin alueen paikallisiin tarpeisiin, vaikkakin kaikki kunnat, kuntayhtymät, yleishyödylliset vuokrataloyhteisöt, säätiöt sekä järjestöt ovat olleet vapaita hakemaan ASTA-avustusta. ASTA-hankkeiden toiminta on osoittautunut hyvin tulokselliseksi.

ASTA-hankkeen valtakunnalliset tavoitteet ovat:

- Vuokra-asukkaiden talousongelmien ehkäiseminen
- Vuokraveloista johtuvien häätöjen vähentäminen
- Asunnottomuuden vähentäminen

ASTA-hankkeen saavutuksia ovat:

- Vuokravelkoja ja häätöjä on estetty tehokkaasti
- Asunnottomia tavoitettu paljon ja ohjattu avun sekä neuvonnan piiriin
- Asukkaiden osallisuutta ja itsenäistä selviytymistä on onnistuttu vahvistamaan
- Pilottikokeiluiden avulla on nopeutettu palveluihin pääsyä, kehitetty yhteistyötä matalankynnyksen palvelujen järjestämisessä sekä laajennettu talouden roolin tarkastelua

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. (2021). Tietoa ASTA-hankkeesta. Haettu 14.12.2021 osoitteesta: https://www.ara.fi/fi-FI/Ohjelmat/ASTA_vuokraasukkaiden_talousoingelmien_ekaiseminen/Tietoa_hankkeesta

ASTA -hankkeen kuvaus, tavoitteet ja tulokset.

Katri Viitasalo (2018; 2021) on tuonut suomalaisen sosiaalityön tutkimukseen käsitteen taloussosiaalityö. [Hänen taloussosiaalityötä käsittelevät tutkimuksensa](#) sopivat hyvin myös asumissosiaaliseen työhön ja asumisneuvontaan sen osana, ja olenkin hyödyntänyt niitä tässä jaksossa. Taloussosiaalityön avulla edistetään haavoittuvaan asemaan joutuneiden ihmisten ja yhteisöjen taloudellista hyvinvointia ja vakautta.

Taloussosiaalityön kohteena ovat talousvaikeudet osana elämäntilanteen kokonaisuutta, muihin ongelmiin, esimerkiksi häätöuhkaan ja perhekriisiin kietoutuneena. Talousvaikeuksien käsittely sosiaalityössä edellyttää kokonaisvaltaista otetta, johon yhdistyy osallistuminen rakenteelliseen vaikuttamiseen, kuten kohtuuttomista tilanteista raportointi. Ihmiset eivät läheskään aina tunne etuuksia ja niiden saamiseen liittyviä tekijöitä eikä heillä ole kriisin keskellä voimavaroja ottaa asioista selvää. (Viitasalo 2021, 220-227.)

Taloudellisesti heikko ja haavoittuva asema altistaa haavoittuvuudelle asuntomarkkinoilla eikä myöskään tarjoa valmiuksia valmistautua muutoksiin, kuten esimerkiksi sairastumiseen, työsuhteen katkeamiseen tai perheen hajoamiseen. Keinottomuus arjen hallinnassa tuottaa häpeää, joka usein leimaa talousvaikeuksiin joutuneen ihmisen elämää. Häpeän tunnistaminen ja huomioon ottaminen ovat olennainen osa vuorovaikutusta, jonka avulla tuetaan asiakkaan voimavaroja ja luottamusta omaan kyvykkyyteensä. Häpeä ja raha-asioitten hallitsemattomuuteen liittyvä tabuluonteisuus eli asian puheeksi ottamisen hankaluus vaikeuttavat ihmisten hakeutumista avun piiriin: Taloudellisiin kysymyksiin painottuvassa työssä on tärkeää osata rakentaa luottamukseen perustuva asiakas-työntekijä -vuorovaikutussuhde, mikä

edellyttää taitoa toimia empaattisesti ja asiakasta syyllistämättä. (Viitasalo 2021, 228-230.) Raha-asioitten tabuluonteisuus on huomattu myös asumisneuvonnassa:

Saatamme olla ensimmäinen taho, jolle asukas uskaltaa kertoa, ettei hallitse raha-asioitaan.

Taloudellisen tilanteen selvittely on tärkeä osa Y-Säätiön asumisneuvojen työtä. Työskentelyn ydintä on, taloudellisen osaamisen lisäksi, vuorovaikutustyö, joka vaatii aikaa ja rakentuu työntekijän ja asiakkaan kohtaamisessa. Parhaalla mahdollisella tavalla taloudellista toimitusta tukevat ratkaisut perustuvat kokonaisvaltaiseen näkemykseen ja arviointiin asiakkaan elämäntilanteesta ja elinoloista ja ne sisältävät myös asiakkaan talouden hallinnan valmiuksien vahvistamisen (Viitasalo 2021, 219). Kokonaisvaltaisen tilannekuvan muodostaminen on tavoitteena asunnonhakutilanteessa, jossa asunnonhakija, hänen tukenaan oleva järjestön tai kunnan työntekijä (tukitaho) ja asumisneuvoja muodostavat yhdessä tilannekuvan, jonka yksi tärkeä osa-alue taloudelliset tekijät ovat.

Taloussosiaalityötä tehdään monella tasolla samanaikaisesti, niin asukkaiden rinnalla, verkostoissa kuin rakenteissakin (Viitasalo 2018). Asiakkaiden elinoloista ja palvelupuutteista ja etuuspuutteista saadun tiedon välittäminen poliittiseen päätöksentekoon on osa myös asumisneuvontatyötä.

Y-Säätiö (Verkostokehittäjät) ja Nuorisoasuntoliitto ry. Neuvokkaasti palveluiden piiriin – asumisneuvonta asumisen mahdollistajana. Asumisneuvontakyselyn yhteenvetoraportti. 15.4.2020:

https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/04/Asumisneuvontakysely_Verkstokehitt%C3%A4j%C3%A4t_2020_raportti.pdf

Asumisneuvonta Suomessa (ARAn raportteja 2/2019):

https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Julkaisut/ARAn_raportteja_julkaisusarja/Asumisneuvonta_Suomessa

Myös monissa sellaisissa järjestöissä, joiden toiminnassa asumissosiaalinen työ painottuu päihde- ja mielenterveysongelmiin, autetaan asiakkaita taloudelliseen toimeentuloon liittyvissä vaikeuksissa. Yksi meistä -hankkeessa mielenterveysalan järjestön työntekijä kertoo, kuinka konkreettisesti köyhyys vaikuttaa asiakkaiden (kävijöiden) arkeen. Heistä monen toimeentulo on työkyvyttömyyseläkkeen tai sairauspäivärahan varassa.

Tosi paljon ollaan tukena ja autetaan tekemään toimeentulotukihakemuksia ja jaetaan EU:n ruoka-apua. Ruuasta on pulaa ja puutetta. Näkevät nälkää.

Yhteiskunnan marginaaleissa elävien ihmisten kohtaamispaikkana toimivalla lähiöasemalla osataan neuvoa asiakkaita ruoka-avun piiriin tilanteissa, jolloin *asiakkaalla on kaksikymppiä taskussa ja seuraava rahapäivä kahden viikon kuluttua.*

Molemmat edellä olevat aineisto-otteet kertovat asumissosiaalisesta työstä, jossa autetaan akuutissa häädässä, pahimman tilanteen ylitse; riippumatta siitä, johtuuko ahdinko köyhyydestä, päihderiippuvuudesta, mielen sairaudesta vai niiden yhdessä muodostamasta vyyhdistä.

Asumissosiaalisen työn paikat

Asumissosiaalinen työ konkretisoituu asumispoluilla, erityisesti niiden siirtymävaiheissa, sekä asumispolkujen kulkijoille merkityksellisissä paikoissa. Asumissosiaalinen työ sijoittuu asumispolulla ennalta ehkäiseväksi, asunnottomuuteen kohdistuvaksi ja asumisen pysyvyyttä turvaavaksi toiminnaksi. Asunnottomuuden vähenemisen myötä asumisen pysyvyyttä turvaavalle, kodin tuntua ja asumisviihtyisyyttä lisäävälle asumissosiaaliselle työlle ja sen kehittämiseksi on tullut aiempaa enemmän tilaa.

Asumissosiaaliselle työlle on ominaista monipaikkaisuus. Ensisijainen paikka on asukkaan koti, mikä antaa asumissosiaaliselle työlle ammatillisena toimintana aivan omanlaisensa luonteen – työskennellään asiakkaan yksityisessä tilassa, mikä tekee asiakas/asukas-työntekijä -vuorovaikutussuhteet erityistä sensitiivisyyttä vaativiksi. Asumissosiaalista työtä tehdään myös kaduilla (etsivä työ), kahviloissa, virastoissa, päiväkeskuksissa, asumispäivystyksissä, luontoretkillä – kaikkialla, missä tavalla tai toisella työn kohteena on asunnottomuuden poistaminen, sen ennalta ehkäisy tai asumisen pysyvyyden turvaaminen vahvistamalla taloudellista, sosiaalista ja psyykkistä hyvinvointia ja lisäämällä toiminnan mahdollisuuksia. Asumissosiaalisen työn monipaikkaisuus osaltaan kuvaa sitä, kuinka vahvasti asuminen on kiinnittynyt elämän muihin osa-alueisiin.

Asumissosiaalisen työn paikat

- Asukkaan koti
- Kadut (etsivä työ)
- Kahvilat
- Virastot
- Päiväkeskukset
- Asumispäivystykset

Asumissosiaalista työtä tehdään mitä erilaisimmissa paikoissa.

Kotiin annettava asumisen tuki voi olla matalan kynnyksen asumissosiaalista työtä, jossa autetaan kodinhoidon perustaidoissa, kuten siivouksessa ja pyykinpesussa, asumisen suhteen erityisen haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä, joita ovat esimerkiksi pistämällä huumeita käyttävät ja psyykkisesti sairaat ihmiset. Somaattiset sairaudet tai vammaisuus liittyneinä psykososiaalisiin vaikeuksiin tekevät asukkaasta erityisen haavoittuvan ja sen myötä huolenpitotyötä lähellä olevaa asumissosiaalista työtä tarvitseväksi. Erityisen haavoittuvassa tilanteessa eläville ihmisille kotiin annettava tuki on kokonaisvaltaista, se kiinnittyy usein matalan kynnyksen päiväkeskustoimintaan ja luottamukseen perustuva työntekijä-asiakas -vuorovaikutussuhde on korostuneessa merkityksessä. Johanna Ranta (2020) on tutkinut kotiin annettavaa asumisen tukea huumeita käyttävien parissa ja Elina Autio (2020, 90-93) on kuvannut oman ammatillisen työkokemuksensa pohjalta kotiin annettavaa asumisen tukityötä osana NEA-hankkeessa kehitettyä nais erityistä työtä.

Erilaisilla matalan kynnyksen kohtaamispaikoilla on suuri merkitys, niin asunnottomien kuin asunnottomuudesta irrottautuneiden parissa tehtävän asumissosiaalisen työn toteutuksessa. Tämä koskee niin sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistamista, toiminnan mahdollisuuksien

luomista kuin asunnon pysyvyyttä kotina, josta on mukava lähteä tuttuun, kodikkaaseen paikkaan ja hyvä palata takaisin kotiin. Matalan kynnyksen kohtaamispaikkaan rakentunut ihmisympäristö voi olla kaikkein eniten turvallisuutta ja johonkin kuulumista tuottava paikka, jossa saa osallistua toimintoihin, mutta myös vain olla ja levätä (Jurvansuu ym., 2021).

Asumissosiaalisen työn erityisyys on siis paikka tai paikattomuus, asunto ja asunnottomuus, koti ja kodittomuus. Ensisijaisesti asumissosiaalisessa työssä on kyse asunnosta, kodista tai sen puutteesta, mutta myös muilla paikoilla voi olla suuri merkitys asumissosiaalisen työn ympäristöinä.

Fyysisten ympäristöjen lisäksi asumissosiaalista työtä tehdään virtuaalisesti erilaisilla alustoilla ja näin on todella paljon tehtykin viimeisen puolentoista vuoden aikana koronapandemiasta johtuneiden kokoontumisrajoitusten pakottamana. Fyysisen läsnäolon merkitys kuitenkin korostuu erityisesti silloin, kun asumissosiaalisen työn keskiössä on tunnekokemusten jakaminen ja osallisuus yhteiseen toimintaan, omaksi koetussa paikassa. Tällainen paikka voi olla esimerkiksi matalan kynnyksen kohtaamispaikka, jossa voi olla hiljaa omissa oloissa tai osallistua aktiivisesti toimintoihin, molemmissa vaihtoehdoissa arvostettuna ja aidosti tervetulleena persoonana – ei moniongelmaisena asunnottomana narkomaanina tai psykiatrisena potilaana.

Lähiöasemalle ovat tervetulleita niin mielenterveydeltään järkkyneet kuin huumeita käyttävät, ihmiset, joiden luottamus itseen ja toisiin on kadoksissa.

Seuraavassa aineisto-otteessa työntekijä kuvaa sitä, kuinka turvallinen ja monenlaisia toiminnan mahdollisuuksia tarjoava ympäristö tarjoaa jatkumon psykiatrisista palveluista kohti kaikille suunnattuja aktiviteetteja. Ymmärtävä ja sensitiivinen vastaanotto on tärkeä vaihe kiinnittymisessä uusiin sosiaalisiin suhteisiin ja itseä kiinnostaviin toimintoihin. Myös viimeisessä aineisto-otteessa kerrotaan siitä, kuinka tärkeää on tulla vastaanotetuksi vailla painetta osallistua mihinkään sille hetkellä ylivoimaiselta tuntuvaan:

Tämä on turvallinen ympäristö, jonne ihmiset löytävät ja jonne heitä ohjataan. Kahvilassa kuntoutujat ottavat hienosti vastaan uudet ja arat. Moni sanoo, että täällä ei tarvitse esittää mitään.

Tulokas on tärkein ihminen. Kaikki ottavat tulokkaan lämpimästi vastaan. Jos aistitaan, että on erittäin arka, niin annetaan hänen olla rauhassa.

Joskus asumissosiaalinen työ on asunnottomuudessa selviytymistä tukevaa työtä, esimerkiksi koronapandemian aikana tehty hygieniapakkausten ja ruoka-annosten jakaminen kaduilla ja päiväkeskuksissa. Asumissosiaalisen työn tärkeä sana on läsnäolo – fyysisessä paikassa tapahtuva kohtaaminen. Toisinaan kohtaamispaikka on virtuaalinen, mutta ensisijaisesti asumissosiaalista työtä tehdään asiakkaalle tavalla tai toisella merkityksellisessä paikassa, kahdenkeskisenä, ryhmämuotoisena tai yhteisöllisenä vuorovaikutuksena.

Iltaisin yksinäisyys iskee moukarin lailla ja kotona seinät kaatuu päälle, niin silloin on hyvä tulla tänne

Läsnäolo on kaiken perusta, vaikka minkä näköisiä zoomeja ja teamseja niin puuttuu vierellä olo, läsnäolo, Ihminen ei välttämättä tarvitse mitään aktiviteetteja. Vaikka ei sano sanaakaan, niin läsnäolo merkitsee. Läsnäolon puuttuminen on pahin.

Koronapandemian aikana tuli selväksi, että koti voi olla yksinäisyyden ja ahdistuksen täyttämä paikka. Näin voi käydä erityisesti silloin, kun koti ei ole vuorovaikutuksessa muihin paikkoihin

ja niissä rakentuneisiin sosiaalisiin suhteisiin. Kun lähes kaikki matalan kynnyksen kohtaamispaikat sulkeutuivat eikä kirjastoonkaan päässyt lukemaan lehtiä, kodista saattoi pahimmassa tapauksessa rakentua loukku, josta lähtemisen kynnyks nousi entistäkin korkeammaksi, jopa ylitsepääsemättömäksi muuriksi.

Taloyhtiö kodin ja kodittomuuden tuntua luomassa

Sitä tapahtuu, että se meidän asunto on leimautunut sillä tavalla että asukkaat puhuvat että se on se Y-säätiön asunto ja sen asukas on vastuussa kaikesta, vaikka ei olisi mitään aihetta.

Asunto tai asuinalue voi leimata asukkaan ongelmien kantajaksi, toisenlaiseksi. Lotta Junnilainen (2019) on tutkinut ongelmalähiöksi leimautuneen alueen vaikutusta asukkaiden kokemukseen alueestaan ja itsestään kyseisen alueen asukkaana. Tutkimuskohteina olleiden kahden lähiön asukkaat olivat hyvin tietoisia siitä, miten ulkopuoliset määrittivät aluetta ja miten tämä leima tuotti kokemuksen epäonnistuneiden ihmisten alueesta. Erityisryhmille tarkoitettu, esimerkiksi Y-Säätiön omistama asunto, voi leimautua omistusasuntovaltaisessa taloyhtiössä jo lähtökohtaisesti tai asukkaan aiheuttamien häiriöitten takia. Asumisneuvonta on tällaisissa tilanteissa erityisesti uuden asukkaan tukena:

Käydään avointa keskustelua, että jos asunnosta on jouduttu häätämään. Kerrotaan, että muut asukkaat aluksi arvioivat sinua. usein naapurit ovat asunnon omistajia ja sinä olet vuokralainen. Jos asunto on leimautunut, pyritään olemaan erityisen tarkkoja asukasvalinnasta. Pyritään miettimään tarkemmin tilanne.

Omistusasuntovaltaisessa taloyhtiössä asuva vuokralainen ei välttämättä koe alempiarvoisuutta suhteessa naapurustoon, vaan päinvastoin vuokralla-asuja voi tuntea olevansa yksi asukasyhteisön jäsen, arvostettu muiden joukossa, ja iloita asuintalon rauhallisuudesta. [Naisten asumispolut tutkimuksessa](#) (Granfelt & Turunen 2021) yksikään tutkimukseen osallistuneista naisista ei kokenut olevansa muiden asukkaiden taholta negatiivisesti leimautunut, vaan päinvastoin suhteet naapureihin olivat luontevat ja ystävälliset. Näin ei kuitenkaan aina ole, vaan asukas voi kokea itsensä ulkopuoliseksi taloyhtiössä. Seuraavassa aineisto-otteessa asumisneuvoja kertoo päinvastaisesta tilanteesta:

Hän on yksin asunnossa: Tää ei ole sen arvoista: mulla on koti, mutta parempi on katu jossa mua arvostetaan ihmisenä.

Hyvästäkään asunnosta ei aina tule kotia. Tämä osaltaan kertoo siitä, kuinka vaativaa ammatillista toimintaa asumissosiaalinen työ kotiutumistyön merkityksessä on. Kotiutumistyöllä tarkoitan työtä, jonka tavoitteena on edistää kodin tunnun rakentumista asuntoon ja säilymistä elämän vaikeissa vaiheissa, kriisitilanteissakin.

Asumissosiaalinen työ voi ajankohtaistua myös silloin, kun asunnosta häviää kodin tuntu eikä vuokralaisen velvollisuuksien hoitaminen sujuu toivottavalla tavalla: naapurit valittavat häiriöistä ja vuokrat jäävät toistuvasti rästiin. Vaikka tuen vastaanottaminen on Asunto ensin -periaatteen mukaisesti vapaaehtoista, sitä joudutaan asumisen turvaamisen vuoksi tarjoamaan myös tilanteissa, joissa asukas ei ole yhteistyöstä kiinnostunut. Näissä tilanteissa

korostuu työntekijöiden vuorovaikutustaitojen merkitys. Asumissosiaalisessa työssä joudutaan ajoittain asettamaan rajoja ja sanomaan asioita, joita asukas/asiakas ei haluaisi kuulla. Asumissosiaalisen työn perimmäinen tavoite – asunnottomuuden poistaminen – antaa oikeuden rajaavalle, kontrollin elementtejä sisältävälle työskentelyotteelle. Esimerkiksi isännöitsijät joutuvat ottamaan vastuuta asumissosiaaliseen työhön ajoittain liittyvästä kontrollista ja rajaamisesta. Y-Säätiön asumisneuvojat ovat työssään konkreettisesti kohdanneet sen, kuinka poikkeustilanteet, kuten koronapandemia, ovat omiaan altistamaan asukkaiden keskinäisten ristiriitojen syntyemiselle. Kun ollaan poikkeuksellisen paljon kotona ja monen tilanne on vaikea esimerkiksi lomautuksen tai yrityksen lopettamisen vuoksi, saattavat alakerran koiran haukunta, yläkerran vanhuksen rollaattorin kolina ja naapurin lasten juoksentelu tuntua sietämättömältä häiriöltä, vaikka niihin ei ole aiemmin lainkaan kiinnittänyt huomiota.

Häiriöitä voi tulla parin vuoden kuluttua, ongelmat tulevat myöhemmässä vaiheessa, kun tukitaho ei ole enää mukana. Yleensä alussa menee tosi hyvin. Meidän asukkailla voi käydä että tulee työttömyyttä tai päihdeongelma aktivoituu uudestaan jossakin elämäntilanteissa... Puhutaan isännöitsijän kanssa, pyritään aktivoimaan tukikontakteja uudestaan.

Suomalaisessa Asunto ensin -mallissa ja sen pohjalta toteutuvassa asumissosiaalisessa työssä on vahva yhteys **haittojen vähentämisen lähestymistapaan**, mikä on välttämätön edellytys sille, että asunto on oikeus, jota ei tarvitse ansaita kuntoutumalla tai elämäntavan muutoksella. Tosin raja tulee vastaan, jos elämäntapa häiritsee muita asukkaita tai sen myötä asunto tuhoutuu. Arkipäivän asumissosiaalisessa työssä kohdataan eettisesti haastavia tilanteita esimerkiksi silloin, kun asukas ei tunnista omaa huonovointisuuttaan. Asunto ensin -mallin toteuttaminen eettisesti kestäväällä tavalla edellyttää sitä, että asunto järjestetään myös sellaisille hakijoille, joiden aiempi asumishistoria ei ole menestystarina. Vailla asuntoa toipumisprosessin ei voi odottaa onnistuvan.

Voidaan ottaa terveitä riskejä. Kovia juttuja siellä, mutta paketti on riittävästi hallinnassa. Meilläkin onnistuisi vaikka ei olisi pitempää näyttöä tukiasumisesta... on sellainen kokemus että asuminen onnistuisi. Käydään läpi asumisen polkua, mutta missä ollaan nyt, motivoituneisuus... on tapahtunut jokin muutos elämässä. Näkee tulevaisuuden erilaisena. ... onpa hurja tapaus, päihdeettömyyttä on aika vähän, mutta tulee sellainen vaikutelma, että on todellakin motivoitunut elämänmuutokseen.

Edellä oleva aineisto-ote asumisneuvojien ryhmähaastatteluaineistosta on esimerkki siitä, kuinka Asunto ensin -mallia toteuttavan asumissosiaalisen työn tulee rakentua eriarvoisuuden vähentämisen tavoitteelle – kaikilla on oikeus saada apua asunnottomuudesta irrottautumiseen. Eriarvoisuudessa on kyse myös jokapäiväisistä vuorovaikutustilanteista, jotka liittyvät myös oletuksiin siitä, millaisia ihmisiä asukkaat ovat, mikä heidän asemansa on ja miten heitä pitäisi auttaa (Junnilainen, 2019, 269).

Vaikka asiakkaan tilanteessa ei tapahtuisikaan mitään muutosta, on asunnon järjestyminen siitä huolimatta perusoikeus ja asunnottomuuden vähentäminen asumissosiaalisen työn perustehtävä. Myös rikoksia tekevällä ja päihkeitä käyttävällä, väkivaltaisesti käyttäytyvällä ihmisellä on oikeus asuntoon – joko hajasijoitettuun tai asumisyksikössä sijaitsevaan. Tällä tavoin Asunto ensin -malli kiinnittyy haittojen vähentämisen lähestymistapaan. 2020-luvun asunnottomuustyötä ohjaavaksi kokonaisuudeksi laaditussa Asunto ensin 2.0 -ehdotuksessa on nostettu esiin asumispalvelujen kehittäminen siten, että ne vastaavat nykyistä paremmin myös niiden asunnottomien tarpeisiin, joiden kohdalla Asunto ensin -mallin mukainen asuminen ei ole toistaiseksi onnistunut. Pitkäaikaisasunnottomille suunnatuissa asumisyksiköissä haittojen vähentäminen on keskeinen periaate.

Suomessa on menestyksellisesti toteutettu Asunto ensin -mallin mukaista asumista myös huumeita käyttävien ihmisten parissa. A-klinikkasäätiön ylläpitämä matalan kynnyksen kohtaamispaikka [Völjy](#) toimii matalan kynnyksen periaatteella ja sen työntekijät antavat tukea itsenäiseen asumiseen ja auttavat erilaisissa asumisen kriisitilanteissa. Tällaisessa matalan kynnyksen asumissosiaalisessa työssä korostuu työn kokonaisvaltaisuus, tilanteittain vaihtuva työnkuva ja myötäelävä asenne asiakkaiden tilanteisiin. Työntekijän täytyy olla valmis tarttumaan pölynimuriin ja tiskiharjaan, auttamaan yhteydenotossa sosiaalitoimeen tai Kelaan ja samalla kotikäynnillä keskustelemaan asiakkaan mieltä painavista asioista, kuten veloista, väkivallan uhkasta tai yksinäisyydestä.

Asumissosiaalinen työ voi olla yhteisöllistä, asumisviihtyvyyden lisäämiseen kohdistuvaa toimintaa. Tällaista on esimerkiksi ekologiseen asumiseen ja ekologisten valintojen tukemiseen kohdentuva toiminta Y-Säätiön omistamissa M2-asunnoissa. Yhteisestä asuinympäristöstä huolehtimalla paitsi lisätään asumisviihtyvyyttä, myös rakennetaan ihmisympäristöä, johon kaikki voivat kokea kuuluvansa. Ihmisympäristö ja fyysinen rakennettu ympäristö ovat vuoro-vaikutuksessa toisiinsa.

Toimisto asumissosiaalisen työn paikkana

Asumissosiaalisen työn paikka voi olla myös toimisto. Esimerkiksi Y-Säätiön asumisneuvojat tapaavat asukkaita enimmäkseen toimistotiloissa:

Pääsääntöisesti tässä toimistolla, puhelimella, sähköpostilla mutta myös säännölliset kotikäynnit puolen vuoden kuluttua. Jos ongelmatilanteita, voidaan käydä muulloinkin.

Asukasvalinta ja haastattelut täällä toimistolla, toki asunonäytöt asunnolla.

Toimistolla tapahtuva asioiden hoito voi olla perusteltu käytäntö myös siitä näkökulmasta, että asunnon hakija ymmärtää hakevansa asuntoa, joka edellyttää varsin itsenäistä asumista ja asioiden hoitoa:

Ehkä myös sitä tulevalle asiakkaalle viestittää, että asiat täytyy hoitaa eri paikoissa, että kaikki ei tule kotiin. Polku on itsenäisempään asumiseen, valmentaa siihen, että kaikki ei tule kotiin. Vuokrasopimuksen allekirjoitus tapahtuu täällä. On sitten tuttu paikka tulla hoitamaan niitä muita asioita.

Asukkaat eivät myöskään itsestään selvästi halua ammattilaisia kotiinsa, vaan haluavat varjella yksityisyyttään. Toimistovaihtoehto saattaa olla nimenomaan asiakkaan toiveen mukainen: asioita on helpompi käsitellä tilassa, joka ei ole yksityinen ja johon ei liity tunteita. Kodintunnon rakentumiselle ei aina välttämättä ole hyväksi se, että koti on ammattilaisten työpaikka.

Tulevat mieluummin tänne (toimistolle), neutraalimpi tila.

Tutkimuksessamme (Granfelt & Turunen 2021) oman kodin saaneet naiset olivat tyytyväisiä asiointiin asumisneuvonnan kanssa sähköpostitse ja puhelimitse. Asumisen alkuvaiheessa heillä oli tukeaan entuudestaan tuttu ammattilainen joko kunnan sosiaalitoimesta tai järjestösektorilta. Tukihenkilön suuri merkitys asunnon hakuvaiheessa oli suuri. Häneltä sai apua

esimeriksi asuntohakemuksen täyttämässä ja omien toiveiden sanallistamisessa jännittävässä asuntoaastattelussa.

Tukihenkilö tulee mukaan ensimmäiseen tapaamiseen, ei ole sitten niin pelottava paikka: miten tänne tullaan... Se tuki yhteistyökumppanilta jatkuu noin vuoden verran. Ovat aika paljon mukana alkuvaiheessa; saattaen tukena ensimmäisen puolen vuoden ajan.

Jalkautuminen asukkaiden/asiakkaiden kotiin tai muihin heille läheisiin ympäristöihin ei ole itsetarkoitus eikä aina toimiva vaihtoehto. Neutraali toimistoympäristö voi olla hyvä paikka paitsi käytännön asioitten selvittelylle, myös arkaluonteisista henkilökohtaisista asioista keskustelemiselle. Toimistuhuone voi merkitä asiakkaalle omaksi koettua tilaa, jossa työntekijä on vain häntä ja hänen asioitaan varten, hänelle varatun ajan.

Vuorovaikutukseen perustuva asumissosiaalinen työ

Kahdessa huonomaineiseksi leimautuneessa lähiössä etnografisen tutkimuksen tehnyt Lotta Junnilainen (2019) kirjoittaa vuorovaikutuksen merkityksestä eriarvoisuuden luomisessa ja ylläpitämisessä tavalla, joka sopii hyvin asumissosiaaliseen työhön:

Eriarvoisuudessa ei ole kyse vain tuloeroista, omaisuudesta, koulutuseroista tai kotiosoitteista, vaan hyvin konkreettisesti ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Me opimme, keitä me olemme ja mikä on meidän paikkamme tässä maailmassa tarkkailemalla, miten muut ihmiset kohtelevat meitä: kunnioittaen vai halveksuen, kiinnostuen vai välinpitämättömästi, avoimesti vai varauksella. Eriarvoisuutta tuotetaan ja uusinnetaan kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutuksessa. (Mt. 234-235.)

Tässä jaksossa keskitytään asumissosiaalisen työn tarkasteluun suhdeperustaisena vuorovaikutustyönä. Asumissosiaalisessa työssä asumisen kysymykset asettuvat osaksi elämäntilanteen kokonaisuutta ja sen pohjalta ohjautuvaa työskentelyä. Näin ollen asumissosiaalinen työ edellyttää aikaa tutustua asiakkaaseen ja hänen tilanteeseensa. Asumissosiaalinen työ on relationaalista eli suhteissa tapahtuvaa. Relationaalisuus on korostuneessa merkityksessä silloin, kun suhteita ei ole tai ne ovat kuormittavia, jopa tuhoisia (Juvonen 2015). Seuraavissa aineisto-otteissa asumisneuvojat kertovat työssään kohtaamastaan asukkaiden yksinäisyydestä:

Kun on tietynlaisia herkkyyksiä, niin miten saataisiin jatkumo, ettei syrjäytyisi yksin asuntoonsa. Syrjäytymiseen vaikuttaa tosi paljon se, että kokee jäävänsä yksin, vuokratalon sisällä jää ulkopuolelle.

Vaikka asunnon saaminen on aivan keskeinen edellytys syrjäytymisen ennalta ehkäisemiseksi tai syrjäytymiskiirteen katkaisemiseksi, voi asunnon saaminen paradoksaalisesti aikaansaada yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden kokemuksia. Asukas ei koe olevansa yksi taloyhtiön asukkaista, vaan ulkopuolinen, negatiivisesti erilainen.

Asuminen sujuu yleensä alkuvaiheessa hyvin ja tällöin on yleensä myös tukea saatavilla.

Mitä tapahtuu asunnon saamisen jälkeen? Kokeeko ettei ole asunnon arvoinen, kun hänellä on tällainen historia?

Asuminen sujuu hyvin ja tuki päättyy, mutta hän jää ihan yksin: siinä vaiheessa alkaa tulla ongelmia, kun on niin yksinäinen: päihteet ja entiset kaverit.

Asunnon ja ulkopuolisen yhteiskunnan välinen kynnyks voi muodostua korkeaksi. Asunto ensin -mallin mukaisesti asunto nähdään toipumisen edellytyksenä, mutta se voi olla myös yksinäisyyden ja ahdistuksen täyttämä paikka. Tällaisessa tilanteessa koti ei ole tila, joka tarjoaa mahdollisuuden turvallisuuteen ja lepoon. (Jurvansuu ym. 2021.) Asunnon järjestäminen takaa asunnottomuudesta ulos pääsemisen, mutta ei välttämättä kodin kokemusta. Tämän tunnistaminen ja tunnustaminen haastaa asumissosiaalisen työn yhä vahvemmin asukkaiden kokemuksia ja heidän niille antamiaan merkityksiä kuulevan asumissosiaalisen työn kehittämiseen.

Asumisneuvojien haastatteluaineisto sisältää tärkeää pohdintaa yksinäisyydestä asukkaiden psykososiaalista hyvinvointia heikentävänä ja kodin tuntua tuhoavana ongelmana. Luottamukseen perustuva suhde on asiakas-työntekijä -vuorovaikutussuhteen ydin, mutta sen muodostaminen yhteiskunnan marginaaleissa eläviin, moneen kertaan viranomaisiin pettyneisiin henkilöihin ei tapahdu hetkessä eikä se aina onnistu koskaan. Matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa luottamuksen rakentumisen haasteet ovat arkipäivää.

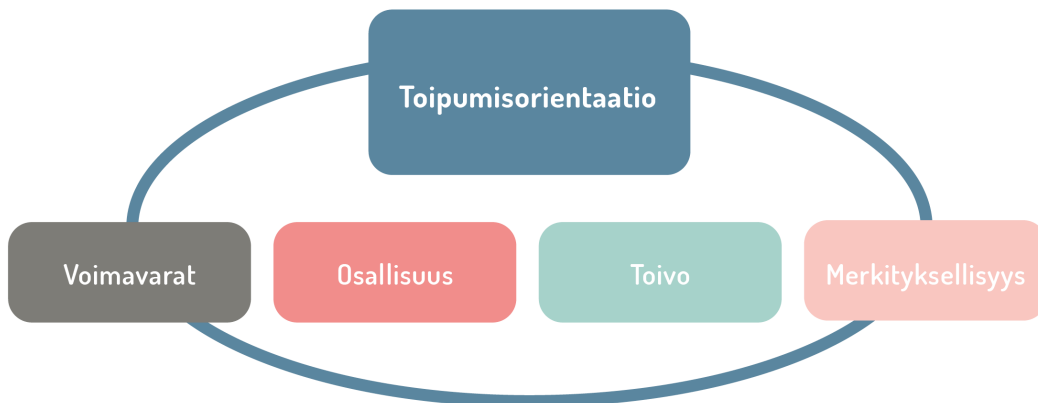
Luottamuksen herättämisessä kestää pitkään. Päihdeihmisillä kilometrin päässä anturit.

Toipumisorientaatio

Asumissosiaaliseen työhön sopii hyvin [toipumisorientaation](#) viitekehys, jossa painottuvat voimavarat, osallisuus, toivo ja merkityksellisyys. Vertaistuella voi olla suuri merkitys toivon ylläpitämisessä. Toiveikkuus antaa voimia ponnistella tavoitteiden saavuttamiseksi. Asumissosiaalisessa työssä tällainen tavoite on asunnottomuuden jääminen lopullisesti osaksi menneisyyttä, asunnon kokeminen kodiksi ja mahdollisuus itselle merkitykselliseen toimintaan ja sosiaalisiin suhteisiin. Asumissosiaalisen työn ammattilaisen tärkeä tehtävä on toimintaedellytysten luominen toipumista tukeville vertaissuhteille. Kunnioittava vuorovaikutussuhde, niin kahdenkeskinen kuin yhteisöön muodostuva, on merkitykseltään ehkä aivan erityisen suuri marginaaleihin joutuneille, sekä viranomaiskohtaamisissa että henkilökohtaisessa elämänselityksensä näkymättömiksi jääneille tai väärin nähdylle ihmisille:

Asiakkuuksia on kyllä voinut olla, mutta jopa vuosikymmenien ajan palvelujärjestelmä on ohittanut heidät ihmisinä ainutkertaisine kokemuksineen. Lapsuudesta ja nuoruudesta asti he ovat olleet näkymättömiä tai heidät on nähty sellaisessa valossa, joka ei ole rohkaissut luottamaan itseän ja tulevaisuuteen.

Voimavarakeskeisyys ja toiveikkuuden luominen ja ylläpitäminen ovat kannattelevia periaatteita, joiden avulla asiakkaita voidaan tukea elämään omaa arkeaan siten, että masennus, ahdistus ja sosiaaliset pelot eivät saisi yliotetta elämästä. Hoitamattomat ja pahenevat psyykkiset vaikeudet voivat johtaa asuntoon eristäytymiseen, kokemukseen oman elämän merkityksen katoamisesta ja sen myötä toivottomuuden sävyttämään ”hällä väliä” -asenteeseen. Tällainen kierre voi jatkuessaan johtaa vuokran maksun laiminlyönteihin ja häätöuhkaan tai itsenäisen asumisen käymiseen ylivoimaiseksi.

Toipumisorientaatio ja sen neljä painotusta.

Käsite **toipuminen** on alkuperäisen Pathways to Housing -mallin yksi asumissosiaalisen työn periaatteista. Toipumiskäsite liittyi alkuperäisessä yhteydessään erityisesti psykiatrisesta sairaudesta (tai päihderiippuvuudesta) toipumiseen, mutta sen voi ymmärtää laajemmin myös aiemmin kuvaillun kaltaisena toipumisorientaationa. Tällainen [toipumisorientaatio](#), kuten totesimme, on sopiva asumissosiaalisen työn lähtökohdaksi.

Sosiaaliset suhteet ja merkityksellinen toiminta: Yksi meistä -hanke

Toipumisorientaation neljä piirrettä on tunnistettavissa Yksi meistä -hankkeen taustalta. Y-Säätiön [Yksi meistä -hanke \(2020-2022\)](#) toteutuu alueellisella ja yhteisöllisellä painotuksella, mutta sitä tehdään myös kahdenkeskisenä vuorovaikutustyönä. Tavoitteena on etsiä yhdessä asiakkaiden kanssa uusia toiminnan mahdollisuuksia ja osallisuuden kokemuksia samoista asioista kiinnostuneiden ja ehkä myös samankaltaisen tilanteen jakavien ihmisten kanssa. Hankepaikkakuntia ovat Itä-Helsinki ja Lahti ja kohderyhmänä ensisijaisesti Y-Säätiön omistamissa asunnoissa asuvat yksinäisyyttä kokevat henkilöt, Itä-Helsingissä erityisesti miehet. Hankkeeseen osallistuu useita järjestöjä, jotka ovat jälleenvuokranneet Y-Säätiöltä vuokraamaan asuntoja omille asiakkailleen. Y-Säätiön kolmella päätoimisella työntekijällä (projektipäällikkö ja kaksi hanketyöntekijää) on yhteistyökumppaneinaan näiden järjestöjen työntekijöitä, joilla on runsaasti kokemusta yksinäisyyden, mielenterveyden haasteiden ja päihderiippuvuuden kohtaamisesta.

Yksi meistä -hankkeessa mukana:

- Y-Säätiö
- Kirkkohallitus
- Sininauhasäätiö
- Helsingin diakonissalaitos
- Vva ry
- MieTo ry
- MIETE ry
- EHYT ry
- Pro Lapinlahti mielenterveysseura ry
- Krits/ Raittila
- ViaDia Tampere ry
- Takuusäätiö
- Lahden Sininauha ry
- Lahden seurakuntayhtymä
- Lahden kaupungin ASTA-hanke
- Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymä
- Harjulan Settlementti ry

Yksi meistä -hankkeessa korostuu asumissosiaalisen työn relationaalisuus eli sosiaalisten suhteiden, niiden rikkoutumisen ja puuttumisen merkitys asiakkaiden elämässä. Toiminta realisoituu suhteissa, joko suhteessa asukkaaseen/asiakkaaseen tai hänelle tavalla tai toisella merkityksellisiin toimijoihin, joihin liittymisen kynnyksestä hankkeen avulla pyritään madaltamaan. Hankkeessa suhde paikkoihin (paikkasuhte) on aivan keskeinen. Hanketyöntekijöiden tehtävänä on löytää yhdessä asiakkaiden kanssa sellaisia paikkoja, joissa asiakkaat voivat löytää uusia toiminnan mahdollisuuksia ja solmia itselleen merkityksellisiä ihmissuhteita. Myös suhde palveluihin on tärkeä: hankkeessa työskentelevien tehtävä on palveluohjata asiakkaita heidän tarpeidensa mukaan. On tärkeää, että matalan kynnyksen kohtaamispaikoista käsin voi hakeutua päihde- ja mielenterveyspalveluihin ja saada niistä omaan tilanteeseen tarkoituksenmukaista tietoa.

Yksi meistä -hankkeen toiminnot konkretisoituvat painotukseltaan ja toteutukseltaan tilanteista ja kohderyhmästä riippuen monella eri tavoin, mutta aina laajasti ymmärretyn toipumisorientaation ja suhdeperustaisuuden mukaisesti. Seuraavassa aineisto-otteesta mielenterveysalan järjestön työntekijä kuvaa toiminnan lähtökohtia korostaen vertaissuhteissa tapahtuvan toipumisen merkitystä:

Käytetään vaihtelevia ja monipuolisia lähestymistapoja uusien tavoitteiden löytämiseksi. Periaate on "ihmiseltä ihmiselle" ilman että ammattilaisten rooleja korostetaan.

Toiminnan keskiössä on uusien, asiakkaille aidosti merkityksellisten toimintamahdollisuuksien löytäminen toiminnallisuuden ja vertaistuen avulla. Toiminta saattaa paradoksaalisesti merkitä myös mahdollisuutta vain olla, levätä turvallisesti koetussa paikassa, vailla ahdistusta ja yksinäisyyden tunnetta (Jurvansuu ym.2021).

Yksi meistä -hankkeen molemmat hanketyöntekijät tekevät jalkautuvaa yksilötyötä asiakkaiden kanssa tavoitteena löytää yhteiskumppaneiden tarjonnasta asiakkaita kiinnostavia

toimintoja ja uusia sosiaalisia suhteita, parhaassa tapauksessa ystäviä. Tapaamiset voivat olla kävelyretkiä, yhteistyökumppaneiden ylläpitämiin matalan kynnyksen kohtaamispaikkoihin ja muihin asiakasta mahdollisesti kiinnostaviin toimintoihin tutustumista, kirjasto- ja kahvilakäyntejä, julkisilla kulkuvälineillä kulkemisen harjoittelua sekä erilaisten vuorovaikutustilanteiden harjoittelemista.

Kahdenkeskiset tapaamiset voivat tarkoittaa myös yhteistä kahvihetkeä asukkaan kotona ja mahdollisuutta keskustella asiakkaan omassa ympäristössä hänelle merkityksellisistä asioista, joista hän ei välttämättä halua kertoa julkisissa tiloissa. Tällaiset kahdenkeskiset tapaamiset voivat olla edellytys sille, että asiakas rohkaistuu hakeutumaan yhteisöllisiin toimintoihin tai itseä kiinnostaviin kaikille avoimiin palveluihin, kuten kirjastoon tai uimahalliin.

Kotiympäristö on omiaan poistamaan valtahierarkiaa: työntekijä on asiakkaan vieraana, esimerkiksi jakamassa hänen kokemuksiaan aiemmista elämänvaiheista, joiden kuuleminen saattaa edesauttaa nykytilanteen ymmärtämistä. Luottamukseen perustuvan keskustelun jälkeen työntekijän voi olla hyvinkin helppo ymmärtää, miksi yhteydenotto omiin aikuisiin lapsiin tai muihin lähiomaisiin tuntuu asiakkaasta ylitsepääsemättömän vaikealta. Kahdenkeskiset keskustelut voivat olla portti asiakkaalle merkityksellisten kokemusten, toiveiden ja pelkojen jakamiseen ja ne voivat myös toimia siltana psykososiaalisiin palveluihin hakeutumiselle.

Päihderiippuvuus ja rikostausta ja toisaalta niistä irrottautuminen ovat saattaneet rikkoa merkittäviä sosiaalisia suhteita ja rajata osallisuutta itselle merkityksellisiin toimintoihin. Anna Kulmala (2006) on väitöskirjassaan käyttänyt ilmaisuja "samanlaiset toiset" ja "erilaiset toiset". Samanlaiset toiset jakavat kokemuksen tiettyyn ongelmaiseksi leimautuneeseen ka-tegoriaan kuulumisesta, kuten "päihdeongelmaiset", "psykiatriset potilaat", "ongelmanuoret" tai "moniongelmaiset". Erilaiset toiset taas sijoittuvat valtavirtaan, niin sanottuun yleiseen normaaliin.

Yksi meistä -hankkeessa on haluttu tavoittaa heitä, jotka eivät enää tunne omikseen esimerkiksi päihdeongelmaisille tai rikostaustaisille suunnattuja palveluja, mutta eivät oikein ole löytäneet paikkaansa muuallakaan: he tuntevat ulkopuolisuutta niin "samanlaisten toisten" kuin "erilaisten toisten" joukossa. Hanke onkin onnistunut tavoittamaan henkilöitä, joita kuormittavat psykososiaaliset vaikeudet, kuten masennus ja ahdistus kietoutuneena yksinäisyyteen, köyhyyteen ja kokemukseen elämän merkityksettömyydestä.

Järjestöt, jotka ovat olleet mukana hankkeessa ovat pro iloituneet työskentelyyn asunnottomuutta ja eriasteista marginalisaatiota kokeneiden ihmisten parissa. Jokaisen järjestön edustajat kertoivat yksinäisyydestä merkittävänä osana asiakkaidensa elämää. Yksinäisyyteen saattoi liittyä syvä epäluottamus niin ammattilaisiin kuin ylipäänsä ihmisiin ja ennen kaikkea omiin mahdollisuuksiin tulla kohdatuksi arvostavasti – yhtenä meistä. Seuraavat aihe-aineisto-otteet ovat matalan kynnyksen päiväkeskuksissa työskentelevien ammattilaisten haastatteluista.

Yksinäisyys on kävijöitä yhdistävä, yksin kodeissa pyörivät...

Yksinäisyys on iso osa asiakkaiden elämässä. Se on ehkä suurin asiakas-kokemuksissa

Työntekijät arvioivat, että yksinäisyys saattoi olla niin sanottu juurisyy myös asumisen ongelmiin. Kokemus elämän merkityksen katoamisesta sai aikaan "hällä väliä" -asenteen, joka lopulta konkretisoitui asumisneuvojen kohtaamina vuokravelkoina ja vaikeutena motivoida asukkaita selvittämään tilannettaan yhdessä ammattilaisen kanssa. Asumissosiaalinen työ ei onnistu ilman asiakkaan/asukkaan osallisuutta. Osallisuuden edellytysten rakentamisessa luottamuksen aikaansaaminen on kynnyskysymys.

Luottamuksen rakentamista, vaikka elämä olisi painajaisista, passiivisen depression kourissa.

Koronapandemia osoitti konkreettisesti, kuinka valtavan suuri merkitys omaksi koetulla yhteisellä paikalla ja siellä tapahtuvalla vuorovaikutuksella on vuorovaikutukselle rakentuvan työn onnistumiselle. Pandemian seurauksena suuri osa kohtaamispaikoista oli kuukaudesta toiseen suljettuna ja kaikenlaiset ryhmä- ja yhteisötoiminnot toimivat korkeintaan digitaalisesti.

Valtava pettymys tilanteen pitkittymisestä. Uusien ihmisten todella hankala liittyä etätoimintojen kautta, melkein vuosi odotettu.

Korona luonut myös tasavertaisuutta: kaikki olemme saman oudon edessä. Se, että joku soitti ja kysyi kuulumisia, on merkityksellistä. On yritetty tiedottaa kaikin mahdollisin kanavien avunsaantimahdollisuuksista: Facebook, paikallislehdet...

Erilaisilla matalan kynnyksen päiväkeskuksilla on suuri merkitys asumissosiaalisen työn toteutuksessa. Koti on paikka, josta lähdetään ja jonne palataan. Vailla vuorovaikutusta ympäröivään todellisuuteen kodista tulee ummehtunut tila, pahimmassa tapauksessa vankila, jonne asukas eristäytyy ja eristäytymisen seurauksena asumista uhkaavat mielenterveyteen, ja päihteisiin liittyvät vaikeudet saavat yllötteen elämästä. Toistakymmentä vuotta kestänyt raittius oli saattanut kariutua eikä peseytyminen, ja vaatteiden vaihtaminen puhtaisiin enää kiinnostanut.

Itku tuli asiakkaalle, kun puhelimessa kysyin, mitä kuuluu.

Matalan kynnyksen päiväkeskusten yhteisöllisyys ja kokemus omasta paikasta ovat vaikeasti korvattavissa digitaalisin välinein, joita läheskään kaikilla ei edes ole. On aivan eri asia istua yksin kotona koneen ääressä kuin lähteä kotoa paikkaan, jossa on merkityksellinen jäsen osana paikkaan rakentunutta ihmisympäristöä:

Etsitään jotakin mitä olet aiemmin tehnyt ja mistä tykkäät. Vapaaehtoinen on pienen mahdollistaja... Me ei puhuta asiakkaista eikä potilaista vaan kävijöistä. Toiminta rakentuu kävijöiden intressien kautta.

Matalan kynnyksen kohtaamispaikat eivät tarjoa valmista ammatillisesti ohjattua toimintaa, vaan lähtökohdaksi on osallistujien omaehtoinen toimijuus. Tavoitteena on saada esiin ihmisten vahvuuksia, ylläpitää ja herättää toiveikkuutta ja tukea vaikeassa tilanteessa eläviä ihmisiä katsomaan itseään arvostavasti. Vertaistoiminta ja yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen luovat perustan toiminnoille.

Vertaisohjaajat ohjaavat todella paljon. Työntekijät mahdollistavat vertaisohjaajien toiminnan, että he saavat käyttöön omia vahvuuksiaan. Tuetaan kävijöitä ottamaan enemmän vastuuta, mikä kuntouttaa heitä enemmän. Meillä on hyvin monimuotoisesti tarjolla tehtäviä. Kävijä on esimerkiksi asunut ulkomailla kauan: voitko pitää englanninkielistä keskusteluryhmää? Voitko auttaa kiinteistönhoidollisissa hommissa? Huolehditko lumitöistä? Voidaan ehdottaa kokemakoulutusta. Poimitaan mikä ihmisessä on vahvaa ja annetaan sille tilaa.

Yhteisöllisyys ja vertaisuus eivät kuitenkaan ole ratkaisu kaikkeen asumissosiaalisessa työssä kohdattavaan psykososiaaliseen kuormittuneisuuteen.

Hirveän huonokuntoisia ei tule. Masennus ja ahdistus enemmän taustalla kuin psykiatriset sairaudet. Arkoja ja yksinäisiä.

Mennään heidän jaksamisen mukaan. Kun se yhteinen kävelylenkki voi olla ainoa ulkoilu viikossa... ei montaa kotoa lähtöä, kaupassa muutaman kerran... Päivät kotona... Kun kysyn, mitä olet tehnyt, asiakas saattaa vastata, että en ole mitään tehnyt. Osalla on vaikeuksia tuntea asuntoa kodiksi...

Yksi meistä -hankkeen keskiössä ovat sosiaaliset suhteet ja merkityksellinen toiminta. Seuraavassa luvussa esiteltävässä Uuras -työtoiminnassa uudet toiminnan mahdollisuudet ovat ensisijainen tavoite. Uuras -toiminnan kautta saattaa löytyä polku ammatilliseen koulutukseen ja joko ensi kertaa tai takaisin työelämään. Jollekulle Uuras tarjoaa merkityksellistä tekemistä ja sen myötä hieman ylimääräistä rahaa, jolla voi ostaa jotakin kaunista omaan kotiin.

Yksi meistä -hanke (2020-2022)

- Hankepaikkakuntina Itä-Helsinki ja Lahti
- Kohderymänä ensisijaisesti Y-Säätiöllä vuokralla asuvat yksinäisyyttä kokevat henkilöt
- Toiminnan mahdollisuuksien ja osallisuuden kokemusten löytäminen
- Toipumisorientaatio ja suhdeperustaisuus hankkeen ytimessä
- Voimavarakeskeisyys ja toiveikkuuden luominen
- Hankkeessa tehdään jalkautuvaa yksilötyötä yhteisöllisen ja alueellisen työn lisäksi

Yksi meistä -hanke tiivistettynä.

Uusien toiminnan mahdollisuuksien luominen: Uuras-työtoiminta

Asukkaat hakevat työtehtäviä sekä taloudellisten tekijöiden että elämän merkityksellisyyden näkökulmasta.

Y-Säätiön toteuttama Uuras -työtoiminta on ensisijaisesti tarkoitettu Y-Säätiön omistamissa vuokra-asunnoissa asuville henkilöille. Uuraassa asumissosiaalinen työ merkitsee toiminnallisuutta ja uusia mahdollisuuksia, esimerkiksi mahdollisuutta selviytyä itsenäisesti vuokran maksuongelmista. Muuttokeikka tai lumitöiden hoitaminen voi tarjota lisäansioita juuri silloin, kun niitä kipeimmin tarvitsee. Yhteinen päivän tai viikon kestävä keikkatyö voi tarjota palkan lisäksi yhdessä tekemisen kokemuksen hyvinkin erilaisessa tilanteessa elävien asukkaiden kesken. Uuraassa toiminnallisuus yhdistyy sosiaalisuuteen eli asukkaiden taloudellissosiaalisen hyvinvoinnin vahvistamiseen, elämäntilanelähtöisesti.

Tavoitteena on, että ihminen saisi hyvän onnistumisen kokemuksen. Osoitamme Uuraan piirissä oleville heidän omia vahvuuksiaan. Paikan päällä annettu palaute on tärkeä – sanoitamme työntekijälle missä hän on oikeasti hyvä.

Uuras -työtoiminnan avulla voi löytyä opintopolku, joka avaa uuden väylän joko ammattiopintoihin, työelämään tai mielekkään tekemisen ja omien vahvuuksien löytymiseen. Joskus Uuras

auttaa tilanteissa, joissa elämästä on tullut loukku, josta ei omin voimin löydä ulospääsyä. Asukasta autetaan kohtaamaan todellisuus tilanteessa, jolloin työ ei onnistu, esimerkiksi akuutin päihderiippuvuuden takia. Epäonnistuminen ei johda Uuras -työtoiminnan ulkopuolelle joutumiseen, vaan uuden keikan saa sitten, kun voimat jälleen riittävät työn tekemiseen.

Kuuntelet ihmisten asiat arvottomatta ja mietit, mitä meidän palvelut ja mitä muut voisivat tähän tilanteeseen tarjota.

Vaikeiden asioiden sanominen, pettymysten tuottaminen, tehdään niin ettei ihminen menetä kasvojaan. Ammattilypeyden rippeet saattavat olla muistoissa kiinni ja joskus onkin niin, että loisto on ollut 20 vuotta sitten eikä taitoa enää ole.

Asumisen turvaaminen, mutta myös laajemmin elämän kriisitilanteissa tukeminen on yksi ulottuvuus Uuras -toiminnassa. Silloin, kun tarvitaan nopeasti tuloja ja jaksamista vakiinnutavaa tukea, Uuras -työtoimintaan osallistuminen saattaa olla hyvä vaihtoehto. Räättälöidyn työ- tai opintopolun kautta monelle asukkaalle on avautunut mahdollisuus sijoittua avoimille työmarkkinoille.

Asukas oli palanut loppuun työssään ja samanaikaisesti tuli terveydellisiä ongelmia. Elämäntilanne muuttui eikä mistään tullut rahaa hetkeen. Vuokrarästejä pääsi kertymään eikä ollut mitään mihin tarttua. Asukas sai vinkin muuttokeikoista. Tulojen lisäksi hän sai toimintakykyään takaisin. Kriisitilanne laukesi ja vuokravelat selviteltiin yhteistyössä asumisneuvonnan kanssa. Häätöuhka poistui ja asukas sai onnistumisen kokemuksia, millä oli erityinen merkitys loppuun palamisen vastapainona.

Konkreettisen tekemisen myötä Uuraan kautta voi avautua tulevaisuusperspektiivi, joka tarjoaa polun ahdistavasta elämänpiiristä uusiin toiminnan mahdollisuuksiin ja sen myötä sosiaalis-taloudellisen hyvinvoinnin vahvistumiseen. Tällä on merkitystä asumisen pysyvyyden turvaamisen näkökulmasta.

Uuras -työllistymisohjelma

- Kohderyhmänä Y-Säätiöllä vuokralla asuvat
- Tarjotaan työmahdollisuuksia Y-Säätiön vuokralaisille
- Palkka + yhdessä tekemisen ja onnistumisen kokemus muiden asukkaiden kanssa
- Asukkaiden taloudellissosiaalisen hyvinvoinnin vahvistaminen
- Voi auttaa opintopolun löytämisessä
- Epäonnistumisesta ei joudu "ulos" Uuras -työllistymisohjelmasta, vaan uusi keikka annetaan, kun voimat taas riittävät

Uuras -toiminta tiivistettynä.

Johtopäätökset

Asumissosiaalisen työn näkökulmia saisi olla kaikessa sosiaalialan koulutuksessa. Moni hyötyisi siitä, että olisi ollut jokin asumissosiaalisen työn kurssi.

Asumissosiaalinen työ on osa Asunto ensin -mallin mukaisesti toimivaa asunnottomuustyötä. Asumissosiaalista työtä tehdään erilaisin painotuksin eri paikoissa ja erilaisissa tilanteissa elävien ihmisten parissa. Asuminen on niin keskeinen osa elämäntilanteen kokonaisuutta, ettei sitä voi sivuuttaa sen enempää aikuissosiaalityössä, lastensuojelun jälkihuollossa, päihdepalveluissa kuin rikosseuraamusalalla. Asumissosiaalinen työ on palvelua, neuvontaa, arjen kysymyksissä auttamista, mutta se voi tämän lisäksi olla myös haavoittavien henkilökohtaisten kokemusten jakamista, läsnäoloa ahdistavissa tilanteissa ja ohjaamista psykososiaalisiin palveluihin.

Asumissosiaalinen työ voi olla emotionaalisesti erittäin kuormittavaa vuorovaikutustyötä psykiatrisesti oireilevien, päihtyneiden henkilöiden parissa, joiden elämänhistoriassa on kasautuneita traumakokemuksia. Asumissosiaalisessa työssä saatetaan kohdata myös väkivaltaa tai sen uhkaa. Viime vuosina on tunnustettu traumatyön osaamisen merkitys nais erityisessä asumissosiaalisessa työssä. Päihderiippuvuuden, mielenterveysongelmien ja yksinäisyyden kohtaaminen on asumissosiaalisen työn arkipäivää etenkin pitkäaikaisasunnottomille kohdennetuissa asumisyksiköissä ja haittojen vähentämisen periaatteella toimivassa kotiin annettavassa tukityössä. Asumissosiaalinen työ on myös iloa tuottavaa yhteistä toimintaa, kuten asuinympäristön ekologisuuden ja viihtyisyyden vahvistaminen yhdessä suunnitellen ja suunnitelmia toteuttaen.

Asumissosiaalinen työ on vuorovaikutustyötä, joka toteutuu sosiaalisten suhteiden eri tasoilla, kahdenkeskisestä vuorovaikutussuhteesta aina yhteiskuntasuhteisiin, kuten esimerkiksi yhteistyö kuntapäättäjien kanssa asunnottomuuden poistamiseksi. Asumissosiaalisen perustan muodostavat pysyvä asunto ja asumiseen kohdistuva sosiaalisissa suhteissa rakentuva tuki. Tuki rakentuu vuorovaikutuksessa asukkaaseen ja hänelle tärkeisiin suhteisiin, niin henkilökohtaisiin kuin paikka-, palvelujärjestelmä- ja yhteiskuntasuhteisiin.

Asunto ensin -mallissa korostuu asiakkaan valinnan vapaus. Vaikeassa tilanteessa, esimerkiksi akuutissa päihdekierteessä tai väkivallan keskellä, elävälle ihmiselle valintojen tekeminen voi olla ylivoimaista eikä valinnan vaihtoehtoja aina juurikaan löydy. Esimerkiksi juuri tällaisissa tilanteissa korostuu asumissosiaalisen työn luonne vaativana vuorovaikutustyönä ja toisaalta sen tekijöiden valmiudet raportoida palvelujärjestelmän epäkohdista. Asumissosiaalinen työ onkin niin vuorovaikutukseen perustuvaa lähityötä, yhteisöllistä ja alueellista vuorovaikutustyötä kuin rakenteellista vaikuttamistyötä. Asumissosiaalisen työn fokus sijoittuu asumisen turvaamiseen pysyvän asunnon ja asumista tukevien sosiaalisten suhteiden avulla.

Asiakas-työntekijä -vuorovaikutussuhteessa kohdataan kokemuksellisesti ja konkreettisesti ihmisten hätä ja ylivoimaiset tilanteet ja toisaalta pysyvän asunnon saaneiden ilo omasta kodista ja sen mukanaan tuomista uusista mahdollisuuksista. Asumissosiaaliseen työhön kuuluu rakenteellinen ulottuvuus, mikä tarkoittaa esimerkiksi juuri epäkohdista ja kohtuuttomista tilanteista raportointia kuntapäättäjille ja osallistumista valtakunnalliseen asunnottomuustyöhön. Myös onnistumisista ja toimivista vaihtoehtoista kertominen on tärkeää. Tämä ei ole ensisijaisesti yksittäisten työntekijöiden vastuulla, vaan järjestöjen, jotka etenkin yhteistoiminnallisesti ovat merkittäviä yhteiskuntapoliittisia vaikuttajia. Asukas/asiakas-työntekijä -vuorovaikutussuhde on asumissosiaalisen työn perusta. Se on myös asumissosiaaliseen työhön kohdistuvan kehittämisen ja rakenteellisen vaikuttamistyön perusta. Sen tähden asiakkaiden/asukkaiden kokemusten kuuleminen ja asumissosiaalisen työn arjen näkyväksi tekeminen yhä uudelleen on tärkeää.

Lähteet

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. (2021). Tietoa ASTA-hankkeesta. Haettu 14.12.2021 osoitteesta: https://www.ara.fi/fi-FI/Ohjelmat/ASTA_vuokraasukkaiden_talouso Ongelmien_ehkaiseminen/Tietoa_hankkeesta

Autio, Elina (2020) Völjy – kohtaamisia rikotuilla poluilla. Teoksessa Leena Lehtonen & Riitta Granfelt & Pilvi Azeem (toim.) Kohti kotia ja turvaa: Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Helsinki: Y-Säätiö, 90-93.

Brady, Carole & Eronen, Jenni & Tuomi, Riikka (2020) Mennään sinne, missä asunnottomat naiset ovat – Kokemus asiantuntija kulkee rinnalla. Teoksessa Leena Lehtonen & Riitta Granfelt & Pilvi Azeem (toim.) Kohti kotia ja turvaa: Nais erityisyys asunnottomuustyössä, 57-59.

Granfelt, Riitta (2013) Asumissosiaalinen työ rikosseuraamusalalla. Teoksessa Susanna Hyväri & Sakari Kainulainen (toim.) Paikka asuja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, A tutkimuksia 39, 209-228.

Granfelt, Riitta (2014) Asunto vai rikoksettomuus ensin? Asumissosiaalisen työn tuella irti asunnottomuudesta ja rikollisuudesta. Teoksessa Henrik Linderborg & Mari Suonio & Tytti Lassila (toim.) Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Helsinki: Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1, 255-272.

Granfelt, Riitta (2015) Asumissosiaalinen työ: Kotiin ja rikollisuudesta irti? Helsinki: Y-Säätiö.

Granfelt, Riitta (2016) Vankilasta desistanssipolun kautta kotiin. Teoksessa Kirsi Juhila & Teppo Kröger (toim.) Siirtymät ja valinnat asumispoluilla. Jyväskylä: SoPhi, 60-84.

Granfelt, Riitta & Turunen, Saija (2021) Naisten asumispoluilta kerrottua: Asukkaiden ja ammattilaisten kokemuksia asunnottomuudesta, kodista ja asumissosiaalisesta työstä. Helsinki: Y-Säätiö.

Junnilainen, Lotta (2019) Lähiökylä: Tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta. Tampere: Vastapaino.

Jurvansuu, Sari & Kaskela, Teemu & Tourunen, Jouni (2021) Pienoisetnografinen tutkimus osallisuuden ulottuvuuksista mielenterveyskuntoutujien kohtaamispaikassa. A-klinikan tutkimussarja 5: Tietopuu.

Juvonen, Tarja (2015) Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen: Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 165.

Karjalainen, Pekka, Metteri, Anna & Strömberg-Jakka, Minna. (2019). Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

Kulmala, Anna (2006) Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Tampere: Tampereen yliopisto.

Lehtonen, Leena & Riitta Granfelt & Pilvi Azeem (2020) Kohti kotia ja turvaa: Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Helsinki: Y-Säätiö.

Oosi, Olli, Kortelainen, Jeremias, Karinen, Risto, Jauhola, Laura & Luukkonen, Tuomas. (2019). Asumisneuvonta Suomessa. (ARAN raportteja 2/2019). Haettu 20.12.2021 osoitteesta: https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Julkaisut/ARAN_raportteja_julkaisusarja/Asumisneuvonta_Suomessa

Ranta, Johanna (2020) Suhteellinen toimijuus huumeita käyttävien matalan kynnyksen palveluissa: Tutkimus institutionaalista vuorovaikutuksesta. Tampereen yliopiston väitöskirjat 279. Tampere: Tampereen yliopisto.

Rantaniemi, Sari & Lyytikäinen, Jennica (2020) Ammatillaisen ja kokemus asiantuntijan työparimalli nais erityisessä asunnottomuustyössä. Teoksessa Leena Lehtonen & Riitta Granfelt & Pilvi Azeem (2020) Kohti kotia ja turvaa: Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Helsinki: Y-Säätiö 66-71

Viitasalo, Katri (2018) Äitien pyrkimykset ja toimintamahdollisuuksien valikko: käsitteellinen tutkimus äitien taloudellisista toimintamahdollisuuksista. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Viitasalo, Katri (2021) Taloudellisen kyvykkyyden vahvistaminen ja mekanismit sosiaalityössä. Teoksessa Aila-Leena Matthies & Anu-Riina Svenlin & Kati Turtiainen (toim.) Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Helsinki: Gaudeamus, 218-231.

Väyrynen, Sanna (2015) Esipuhe: Rikollisuudesta irtautuminen ja asumissosiaalisen työn mahdollisuudet. Teoksessa Granfelt, Riitta Asumissosiaalinen työ: Kotiin ja rikollisuudesta irti? Helsinki: Y-Säätiö, 3-4.

Y-Säätiö (Verkostokehittäjät) & Nuorisotasuntoliitto ry. (2020). Neuvokkaasti palveluiden piiriin – asumisneuvonta asumisen mahdollistajana. Asumisneuvontakyselyn yhteenvetoraportti. 15.4.2020. Haettu 20.12.2021 osoitteesta: https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/04/Asumisneuvontakysely_Verkostokehitt%C3%A4j%C3%A4t_2020_raportti.pdf

